

Univerzitet u Sarajevu

Filozofski fakultet

Odsjek za orijentalnu filologiju

Katedra za turski jezik i književnost

Gazeli Eşrefoğlu Rumîja

(Završni magistarski rad)

Mentor: Prof.dr. Alena Čatović

Studentica: Merjem Kasumović

Sarajevo, septembar 2021.

SADRŽAJ

Uvod	1
1. BIOGRAFIJA EŠREFOĞLU RUMIJA	2
1.1. Odlike perioda u kojem je živio Ešrefoğlu Rumi.....	2
1.2. Porijeklo i obrazovanje Ešrefoğlu Rumija	5
1.3. Duhovni put.....	6
1.4. Rumijevo putovanje u Hamu.....	9
1.5. Povratak u Iznik i smrt	12
2. KNJIŽEVNI OPUS EŠREFOĞLU RUMIJA.....	16
2.1. <i>Divan</i>	17
2.2. <i>Müzekki'n-nüfus</i>	20
2.3. <i>Tarikatname</i>	20
3. UTJECAJ JUNUSA EMREA NA EŠREFOĞLU RUMIJA	21
4. EŠREFOĞLU RUMI U BOSNI I HERCEGOVINI	22
5. GAZELI EŠREFOĞLU RUMIJA	23
5.1. Gazel I	25
5.2. Gazel II.....	26
5.3. Gazel III.....	29
5.4. Gazel IV	31
5.5. Gazel V.....	36
5.6. Gazel VI	38
5.7 Pjesma u formi košma	41
Zaključak.....	45
Literatura	46
Internet izvori	48

Uvod

U ovom radu pod naslovom *Gazeli Ešrefoğlu Rumîja* analizirat ćemo te ponuditi prijevod odabranih gazela turskog sufijskog pjesnika petnaestog stoljeća, Ešrefoğlu Rumija. Važnost ove teme ogleda se u tome što je vezana za ličnost koja je živjela u veoma turbulentnom razdoblju osmanske države, te je imala važnu ulogu u razvoju turske tesavvufske poezije i očuvanju turskog jezika u vremenu kada su nastajala brojna djela na arapskom i perzijskom jeziku. Posljednih godina u Turskoj dosta se istražuje i piše o životu ovog sufijskog pjesnika, njegovim djelima i razumijevanju sufijskog učenja. Pored toga, na našem jeziku do sada nije objavljen nijedan rad koji se bavi životom i djelom Ešrefoğlu Rumija. Stoga smo u ovom radu uglavnom koristili literaturu na turskom jeziku.

Na početku rada prezentirat ćemo biografske podatke o Ešrefoğlu Rumiju: odlike perioda u kojem je živio, njegovo porijeklo i obrazovanje, duhovni put, putovanje u Hamu, te povratak u rodni Iznik i smrt. Važno je naglasiti da sve podatke o Rumijevom životu prvenstveno saznajemo na osnovu *menkibnama*, tj. predaja koje opisuju događaje iz života nekog evlije.

U narednom poglavlju osvrnut ćemo se ukratko na književnu ulogu Ešrefoğlu Rumija, nakon čega ćemo preći na književni opus. U ovome poglavlju predstaviti ćemo osnovne karakteristike Rumijevih djela, naročito *Divana* koji se smatra njegovim kapitalnim djelom. U *Divanu* se nalazi dvije stotine dvadeset pjesama napisanih u formi gazela, mesnevija, košma, kit'a i rubajija. U fokusu našeg rada će biti gazeli, ali ćemo na kraju rada predstaviti i jednu košmu, budući da ove dvije pjesničke forme nisu odvojene u posebna poglavlja niti u jednom primjerku *Divana*.

Nakon toga ćemo ukratko predstaviti vezu Ešrefoğlu Rumija sa Junus Emreom, najvećim turskim narodnim pjesnikom koji je najviše utjecajao na Rumijev književni izričaj. U sljedećem poglavlju prikazat ćemo prisutvo djela i učenja Ešrefoğlu Rumija u Bosni i Hercegovini. Premda ovo poglavlje nije obimno zahtijevalo je dosta istraživanja i posebne pažnje.

U posljednjem poglavlju predstaviti ćemo osnovne karakteristike gazela kao poetske vrste, te transkripciju, prijevod i analizu gazela Ešrefoğlu Rumija. Važno je spomenuti da smo u ovom radu koristili tri latinična izdanja Rumijevog *Divana*.¹

Nakon što smo predstavili osnovne konture u uvodu vezano za ovaj rad preći ćemo na prvo poglavlje koje je posvećeno biografiji Ešrefoğlu Rumija.

1. BIOGRAFIJA EŠREFOĞLU RUMIJA

1.1. Odlike perioda u kojem je živio Ešrefoğlu Rumi

Ešrefoğlu Rumi, jedan od važnih predstavnika turske tesavvufske književnosti, živio je u četrnaestom i petnaestom stoljeću u Izniku i Bursi koji su stoljećima bili kulturni centri Anadolije. Da bismo bolje razumjeli život i misao ovog divanskog pjesnika, potrebno se ukratko osvrnuti na kulturne i političke prilike perioda u kojem je živio. Mongolska invazija u petnaestom stoljeću narušila je političko jedinstvo, a narod Anadolije pretrpio je mnoge patnje, nered, pljačke i ugnjetavanja. Upravo u tom periodu tesavvufski tokovi postali su važni pokretači vjerske i duhovne obnove.

Politička situacija u Anadoliji u periodu kada je rođen Ešrefoğlu Rumi bila je prilično kompleksna. Pedesetih godina četrnaestog stoljeća, osmanska država je bila samo jedna od mnogih anadolskih kneževina, ali događaji koji su se zbili poslije 1352. godine čvrsto su utvrdili njenu nadmoć.² Orhan, sin Osmana, zauzeo je 1326. godine Bursu što je bio važan korak za Osmanlije. Iznik, grad u kojem je rođen Ešrefoğlu Rumi, osvojio je također Orhan 1331. godine, a osvajanjem grada Edirne neposredno prije stupanja u posljednju četvrtinu

---

¹ Pripredivač prvog izdanja je upravni odbor izdavačke kuće Tercüman 1001 Temel Eser u Istanbulu pod nazivom *Eşrefoğlu Divanı*. Godina izdanja nije navedena ali na osnovu radova iz devedesetih godina prošlog stoljeća u kojima se citira ovo izdanje, možemo pretpostaviti da je sačinjeno u drugoj polovini dvadesetog stoljeća. Pored toga dr. Mustafa Güneş navodi 1972. kao godinju izdanja ovog primjerka. (Vidi: Mustafa Güneş, *İznikli Eşrefoğlu Rumi Divanı ve Menkibeler*, Hoşgörü Yayınları, Istanbul. 2014., str. 55.)

Nadalje koristili smo djelo *Eşrefoğlu Divanı*, autora Asaf Hallet Çelebija, izdato od strane izdavačke kuće Hece Yayınları u Ankari 2015. godine, te djelo *İznikli Eşrefoğlu Rumi Divanı ve Menkibeler* autora Mustafe Güneşa koje je objavila izdavačka kuća Hoşgörü u Istanbulu 2014. godine.

² Halil İnaldžik, *Osmansko carstvo – Klasično doba 1300-1600.*, Utopija, Beograd, 2003., str. 13.

četnaestog stoljeća Osmanlije su stekli još veću snagu. Osmanska osvajanja nisu se vodila silom nego su se mahom ostvarivala sklapanjem ugovora i miroljubivom politikom.³

Temelji centralističkog uređenja osmanske države uspostavljeni su za vrijeme sultana Murata I. Murat I je u julu 1362. godine osvojio Edirne i učinio ga glavnim gradom.⁴ Kosovska bitka (1389.) koju je vodio Murat I protiv udruženih snaga (Srbi, Bugari i Vlasi) nosi veliki značaj zbog posljedica koje su uslijedile. Ova je bitka Osmanlijama za kratko vrijeme obezbijedila veliku vojnu i političku prednost. Trakija, Makedonija i sjeveroistočna Bugarska postali su prostori gusto naseljeni Turcima iz Anadolije, što je omogućilo sigurno učvršćivanje Osmanlija na Balkanu. Ove čvrste pozicije obezbijedit će potencijal koji će prevladati veliku krizu u Anadoliji 1402. godine i imat će važnu ulogu u budućem napredovanju Osmanlija.⁵

Dolaskom na prijestolje Bajezida I - Yıldırma (1389.) osmanski bejluk koji je već stekao važnu ulogu u Anadoliji i Rumeliji i imao obilježja države, počeo je slijediti novu politiku. Bajezidovo napredovanje u Anadoliji koje je uslijedilo nakon njegovog uspjeha na zapadu, neposredno ga je suočilo sa Timurom koji je postajao sve jači na istoku i kao nasljednik Mongola sebe proglasio suverenim vladarom u Anadoliji. Timurov cilj je bio da sačuva nepromijenjeno stanje u Anadoliji i da zaustavi snage koje mu se suprotstave. Tako je 28. jula 1402. godine brojna Timurova vojska teško porazila Osmanlije, čime je srušena centralistička država Osmanlija. U Anadoliji su ponovo nastali bejluci, a Osmanlije su pali u položaj bejluka koji priznaje Timurov suverenitet.⁶

Nakon poraza kod Ankare 1402. godine počinje period interregnuma, neplodonosan i mučan period osmanske države, koji traje jedanaest godina. Ovaj period obilježili su sukobi za prijestolje između Yıldırımovih sinova što je završilo prihvatanjem Mehmeda I - Čelebija kao jedinog sultana 1413. godine. Mehmed Čelebi je od strane nekih historičara nazvan drugim osnivačem osmanske države.⁷ Upravo se taj period interregnuma smatra najplodnijim godinama književnog stvaralaštva Ešrefoğlu Rumija.⁸ Nakon što je Timurova invazija prošla i Čelebi Mehmed se, nakon desetogodišnje borbe sa braćom, bez supranika ustoličio na

---

³Vidi više: Ahmet Alibašić, *Historija osmanske države (hrestomatija)*, Fakultet islamskih nauka u Sarajevu, Sarajevo, 2005., str. 21-22.

⁴Ahmed Akgündüz i Said Öztürk, *Nepoznata osmanska država tokom sedam stoljeća*, prevela: Ramiza Smajić, Dobra knjiga, Sarajevo, 2016., str. 40.

⁵Vidi više: A. Alibašić, *Historija osmanske države (hrestomatija)*, str. 24-26.

⁶Vidi više: Ibid, str. 26-28.

⁷A. Akgündüz i S. Öztürk, *Nepoznata osmanska država tokom sedam stoljeća*, str. 72. i 74.

⁸Ahmed Özkan, *Eşrefoğlu Rumi, Hayatı, Tesavvufi Görüşleri ve Eşrefiyye Tarikatı*, neobjavljena doktorska disertacija, Univerzitet Atatürk, Erzurum, 2013., str. 3.

osmanskom prijestolju, Anadolija je ponovo polahko počela dolaziti pod okrilje Osmanskog carstva. Timur nije učinio ništa više osim što je politički razvoj osmanske države zaustavio na jedan kratki period. Ta invazija, koja je Anadoliji nanijela veliku štetu, u Rumeliji je rezultirala povećanjem broja turskog stanovništva i jačanjem turske vojske u većim centrima.⁹

Nakon vladavine Mehmeda Čelebija koja je kratko trajala, ali i bila od velike važnosti, obnova osmanske države kulminira sa dolaskom na prijestolje njegovog sina Murata II koji je nastojao objediniti i očuvati teritorije. Doba Muratove vladavine predstavlja oživljavanje osmanske države.¹⁰

Sa sultanom Mehmedom II osmanska država prerasla je u imperiju. Temelji carstva *Uzvišene države (Devlet-i Aliyye)*¹¹ postavljeni su u vrijeme njegove vladavine. Ponovo je oživjela osvajačka i centralistička politika. Padom Carigrada u ruke Osmanlija 29. maja 1453. godine pao je i Konstantin, posljednji istočnorimski car. Sultan Mehmed II je zbog osvojenja carskog grada dobio naziv Fatih (Osvajač), te premjestio svoje sjedište iz grada Edirne u Carigrad.¹² Politička snaga ovog sultana razvijala se i jačanjem centralističkog sistema zahvaljujući kojem su državne institucije dobivale svoj konačan oblik. Sultan Fatih je uspio uspostaviti političko jedinstvo u Anadoliji prevazilazeći velike probleme koje je prouzrokovalo doba interregnuma. Veliki pjesnik i mutesavvuf Ešrefoğlu Rumi je posljednje godine svoga života proživio upravo nakon osvojenja Istanbula, za vrijeme vladavine sultana Fatiha.

---

⁹Fehim Nametak, *Historija turske književnosti*, Orijentalni institut u Sarajevu, Posebna izdanja XL, Sarajevo, 2013., str. 195.

¹⁰A. Alibašić, *Historija osmanske države (hrestomatija)*, str. 29.

¹¹Naziv kojeg su Osmanlije koristile umjesto termina Osmanska imperija. Devlet – država; aliyye – uzvišena, visoka, časna, velika.

¹²Vidi više: Ekmeleddin Ihsanoglu, *Historija Osmanske države i civilizacije*, preveli: Kerima Filan, Enes Karić, Amina Šiljak-Jesenković, Orijentalni institut u Sarajevu i IRCICA, Sarajevo, 2004., str. 27.

1.2. Porijeklo i obrazovanje Ešrefoğlu Rumija

Ešrefoğlu Rumi potječe iz porodice koja je bila poznata po učenosti i slijedenju *tesavvufskog nauka*¹³ te iznjedrila mnoge učenjake i šejhove. Porijeklom su iz Mekke i potomci Poslanika, alejhisselam.¹⁴ Rumijev otac Ahmed Ešref je preselio iz Egipta u sirijski grad Hamu, a kasnije u Anadoliju, prvotno u Manisu, a zatim Iznik.¹⁵ Može se pretpostaviti da je razlog putovanja traganje Ahmeda Ešrefa za *muršidom*¹⁶, s obzirom na to da se i za njega prenosi da je bio jedan od duhovnih učitelja.¹⁷ Supruga Ahmeda Ešrefa, o kojoj nisu zabilježeni nikakvi podaci, bila je najvjerojatnije iz Iznika što će svakako utjecati na njihovog sina u pogledu jezika i kulture u kojoj je stasao i kasnije ostavio neizbrisiv trag.¹⁸

Abdullah, po ocu nazvan Ešrefoğlu, rodio se u Izniku u drugoj polovini četrnaestog stoljeća. Tačna godina rođenja nije utvrđena, a u literaturi se navode 1353.¹⁹ i 1377.²⁰ Na osnovu naziva grada u kojem je rođen poznat je i kao Izniki, a budući da se rodio, živio i umro na prostoru Anadolije koja se u to vrijeme nazivala *diyar-ı Rum*²¹ prozvan je Ešref-i

---

¹³Tesavvuf: gledanje na vjeru i život kroz ljubav prema Bogu dž.š. Tvorcu svijeta; razvijanje spoznaje i jačanje uvjerenja da postoji Stvoritelj i da to svjedoči i potvrđuje sva priroda; Vidi. Fejzulah Hadžibajrić, *Mali rječnik sufijsko-tarikatskih izraza*, bez izdavača, Sarajevo, 2006., str. 33.

¹⁴Muhammed Čelebi, stariji sin Muslihuddin efendije iz Biledžika koji je bio nasljednik šejha Abdurrahima Tirsija, zeta i nasljednika Ešrefoğlu Rumija, prenosi od svoga oca da se Rumijevo porijeklo veže za Poslanika a.s. preko hz. Alije. Vidi: Mehmed Velijuddin, *Menakib-ı Eşrefzade*, priredio: Mustafa Güneş, Sahhaflar Kitabı Sarayı, Istanbul, 2006., str. 7-9.

Puno ime Ešrefoğlu Rumija zabilježeno u literaturi je Abdullah Rumi b. Sejjid Ahmed Ešref b. Sejjid Muhammed Sujufi Misri. Titula sejjida koja se spominje prije imena Rumijevog oca i djeda, označava pripadnost časnoj lozi poslanika Muhammeda, alejhisselam, preko hazreti Husejna. Nije posve jasno zašto se pri spomenu Rumija kasnije nije navodila ova titula, niti ju je on isticao. Mogući razlog tome je Rumijeva poniznost i sklonost ka prikriivanju koja će često dolaziti do izražaja i biti zabilježena u predajama o njegovom životu.

Također nije poznato kada su Rumijevi preci doselili iz Mekke u Egipat i pod kojim okolnostima. Vidi: Mustafa Güneş, *Eşrefoğlu Rumi ve Divanı*, neobjavljena doktorska disertacija, Univerzitet İnönü, Malatya, 1994., str. 17-18.

¹⁵Prema podacima koje prenosi Asaf Halet Čelebi od Safijjudin efendije, šejha Numanije tekije u Bursi, Ešrefoğlu je imao dva brata od kojih je jedan ukopan u Hami, a drugi u Manisi što dodatno potvrđuje boravak Ahmed Ešrefa u ova dva grada, prije dolaska u Iznik. Vidi: Kasim Fidan, *Eşrefoğlu Rumi*, Semerkand, Istanbul, 2013., str. 12.

¹⁶Muršid: onaj koji vodi pravim putem, u tesavvufskoj terminologiji označava šejha, pročelnika nekog derviškog reda čije upute slušaju derviši. Vidi. Fehim Nametak, *Pojmovnik divanske i tesavvufske književnosti*, Orijentalni institut u Sarajevu, Posebna izdanja XXVII, Sarajevo, 2007., str. 185.

¹⁷Usp. Sevil Göktuna, „Eşrefoğlu Rumi Hazretleri”, www.gelisimveinsan.com, (zadnja posjeta: 15.03.2021.)

¹⁸Usp. Kasim Fidan, *Eşrefoğlu Rumi*, str. 11-13.

¹⁹Usp. Mehmed Şemsuddin, *Yadigar-ı Şemsi I-II*, Uludağ Yayınları, Bursa, 1997., str. 86.

²⁰Usp. Nedžla Pekoldžaj, Abdullah Učman, „Eşrefoğlu Rumi“, www.islamansiklopedisi.org.tr, (zadnja posjeta: 13.03.2021.)

²¹Zemlja Ruma, termin koji označava Rimsku i Bizantijsku imperiju. U kasnijoj upotrebi Rum se odnosi na Anadoliju. U poeziji Rum označava zemlju, tj. Anadoliju ali i ljude koji tamo žive. Vidi: F. Nametak, *Pojmovnik divanske i tesavvufske književnosti*, str. 211.

Rumi. O njegovom djetinstvu i mladosti ne postoji dovoljno informacija. Najvjerovatnije je rani period svog života proveo sa porodicom u Izniku, u kojem je stekao i prvo obrazovanje.²²

Nakon početnog obrazovanja odlazi u Bursu gdje nastavlja sa školovanjem u medresi Sultana Mehmeda Čelebija. Prema navodima iz djela *Menakıb-ı Eşrefzade* Rumi je proveo dugi niz godina izučavajući klasične islamske znanosti.²³ Tokom svog školovanja ostvario je znatno veći uspjeh od ostalih učenika, te je stoga nakon okončanja obrazovanja radio kao pomoćnik Aleaddina Alija²⁴ poznatog pod nadimkom Kara Hodža.²⁵ U to vrijeme počeo se zanimati za *tesavvuf*, te čitati *tesavvufska* djela. Znanje koje je stekao u medresi nije zadovoljilo njegove duhovne potrebe, te je počeo pokazivati sklonost ka unutrašnjoj spoznaji, osjećajući potrebu za duhovnim učiteljem koji će mu pokazati put spoznaje.

1.3. Duhovni put

U vrijeme kada se Ešrefoğlu Rumi počinje interesirati za duhovnost, u Bursi je živio derviš Abdal Mehmed²⁶ koji će nakon jednog znakovitog događaja biti uzrok Rumijevom potpunom posvećivanju *tesavvufu*. Naime jednom prilikom Rumi je krenuo u susret dervišu Abdalu, moleći Gospodara da mu pokaže neki znak ukoliko je spreman da stupi na duhovni put. Pri tom susretu derviš Abdal je zatražio od Rumija da mu donese čorbu sa ćuftama. Uprkos Rumijevom nastojanju da udovolji tom zahtjevu, ni u jednoj aščinici nije mogao pronaći čorbu sa ćuftama. Na koncu odluči uzeti čorbu bez ćufti, te je žurno odnijeti dervišu Abdalu. Čim je derviš Abdal uzeo čorbu upita Rumija: „A gdje su ćufte?“, potom se sage i od blata napravi nekoliko loptica te ih ubaci u čorbu i dade Rumiju da pojede. Rumi bez pogovora uze i pojede čorbu u kojoj više nije bilo blato već prave ćufte. Na to mu derviš Abdal reče: „Ako nisi ti, ko bi to drugi mogao biti“ - i udalji se. Premda Rumi nije odmah shvatio značenje tih riječi, vjerovao je da je to bio znak njegove spremnosti da se okrene

---

²²N. Pekoldžaj, A. Učman, „Ešrefoğlu Rumi“, www.islamansiklopedisi.org.tr, (zadnja posjeta: 13.03.2021.)

²³Usp.: Mehmed Velijuddin, *Menakıb-ı Eşrefzade*, str. 7-9

²⁴Profesor fikha u medresi Čelebi Sultan Mehmed, porijeklom iz Afjonkarahisara.

²⁵Usp.: Ibrahim Četintaş, *Eşrefoğlu Rumi'de Ahlak*, Neobjavljen magistarski rad, Univerzitet u Ankari, Ankara, 1999., str. 7.

²⁶Derviš koji je živio u Bursi za vrijeme sultana Murata II. Bio je savremenik Emira Sultana sa kojim je često vodio razgovor. Abdal Mehmed koji je vjerovatno umro u prvoj polovini 15. stoljeća ukopan je u turbetu pored džamije koja nosi njegovo ime. Sulejman Uludağ, „Abdal Mehmed“, www.islamansiklopedisi.org.tr, (zadnja posjeta: 23.03.2021.)

tesavvufu. Nakon tog susreta Rumi je sav svoj imetak podijelio siromasima, te razmišljao i tragao za učiteljem koji bi ga mogao voditi putem *tesavvufa*.²⁷

U narednom periodu, on odlazi kod jednog od znamenitih sufija halvetijskog derviškog reda²⁸ Šemsuddina Muhammeda, poznatog kao Emir Sultan.²⁹ Pri prvom susretu sa Emir Sultanom Rumi ga je zamolio da ga primi i vodi duhovnim putem. Emir Sultan ga je tad pogledao i rekao mu da ide u Ankaru kod Hadži Bajrama.³⁰ Ahmet Özkan u svojoj doktorskoj disertaciji navodi da je Rumi ipak jedno vrijeme služio kod Emir Sultana, a nakon toga ga je on uputio kod Hadži Bajrama.³¹

Prema nekim predajama Ešrefzade je prvotno jedno izvjesno vrijeme proveo sa Akšemsuddinom³², Hadži Bajramovim učenikom, a nakon toga je otišao kod Hadži Bajrama.³³ Nakon što je stigao u Ankaru, šejh Hadži Bajram Veli ga je prihvatio kao svog učenika i počeo ga odgajati nastojeći da ga u potpunosti očisti od sebičnosti i ponosa te svih osobina „neodgojene“ duše. Jedan od prvih Rumijevih zadataka u tekiji je bio čišćenje najprljavijih prostorijskih. Ešrefzade je bespogovorno prihvatao sve dužnosti koje mu je šejh dodjeljivao. Stoga je brzo napredovao na duhovnom putu te je kasnije kao jedan od

---

²⁷Usp. Ešref-i Rumi, *Ešrefoğlu Divanı*, Tercüman Yayınları, Istanbul, s.a., str. 12-13.

²⁸Derviški red koji je osnovao Ebu Abdullah Siradžuddin Omer el-Halveti. Spada među najraširenije derviške redove u Anadoliji i Rumeliji. Prvi koji je predstavio i propagirao učenje ovog reda u Anadoliji bio je Muhammed Šemsuddin, poznat kao Emir Sultan. Halvetijskom derviškom redu pripadao je i Gazi Husrev-beg koji je sagradio i halvetijski hanikah u Sarajevu. Usp.: Džemal Čehajić, *Derviški redovi u jugosloveskim zemljama sa posebnim osvrtom na Bosnu i Hercegovinu*, Orijentalni institut u Sarajevu, Sarajevo, 1986., str. 79-83.

²⁹Emir Sultan je rođen 1368. godine u Buhari. Njegovo porijeklo veže se preko hz. Husejna za Poslanika a.s.. Pravo ime mu je Muhammed b. Ali, a nadimak Šemsuddin. Zbog toga što je rođen u Buhari zvali su ga Muhammed Buhari, zbog toga što je bio sejjid, potomak Poslanika a.s. Emir Buhari, a nakon što je postao zet sultana Bajezida I dobio je nadimak Emir Sultan. Bio je oženjen sa Hundi hatun, kćerkom sultana Yıldırım Bajezida. Umro je 1429. godine u Bursi, a njegovo turbe nalazi se pored džamije Emir Sultan. Usp. K. Fidan, *Ešrefoğlu Rumi*, str. 15.

³⁰Bajram Veli je rođen u selu Solfasol, u blizini današnje Ankare. Njegovo prvo ime je Nu'man, ali je poznatiji pod imenom Bajram Veli. Svoje teološko obrazovanje započeo je u ankarskoj Kara medresi, u kojoj je potom radio i kao profesor. Svoju profesorsku karijeru nastavio je u Bursi, u Čelebi Sultan medresi. Šejh Bajram Veli postat će osnivačem novog tarikata, koji je i dobio ime po njemu, bajramijski tarikat. Posmatrano iz ugla nasljeđivanja i zikra, smatra se da je bajramijski tarikat nastao miješanjem i prožimanjem nakšibendijskog i halvetijskog tarikata. Usp.: Dž. Čehajić, *Derviški redovi u jugosloveskim zemljama sa posebnim osvrtom na Bosnu i Hercegovinu*, str. 186-187.

³¹Usp. Ahmed Özkan, *Ešrefoğlu Rumi, Hayatı, Tesavvufi Görüşleri ve Eşrefiyye Tarikati*, str. 18.

³²Akšemsuddin, poznat i kao Akšejh, rođen je u Damasku 1390., a umro u Gojnuku 1459. godine. Bio je poznati muslimanski sufija, učenjak, učitelj i liječnik. Nakon perioda stroge samodiscipline i usamljenog života, dobio je dozvolu od svoga šejha, Hadži Bajrama Velija, da bude njegov nasljednik. U najtežim trenucima osvajanja Konstantinopolja, on je u velikoj mjeri doprinio podizanju duhovne atmosfere u osmanskoj vojsci pomoću svojih pisama Mehmedu II, u kojima je predvidio datum pobjede i savjetovao sultana da ostane strpljiv i stamen. To je razlog zašto se smatra duhovnim osvajačem Istanbula. Vidi: Leyla Gürkan, „Sultan Fatihov šejh Akšemsuddin“, s engleskog preveo: Haris Dubravac, www.hanefijskimezheb.wixsite.com (zadnja posjeta: 22.03.2021.)

³³Usp.: M. Velijuddin, *Menakıb-ı Ešrefzade*, str. 15.

najdarovitijih Hadži Bajramovih *murida*³⁴ godinama bio imam u tekiji. Hadži Bajram, kojem su se mnogo sviđali Rumijevi postupci i koji je uvidio njegove vrline u odnosu na ostale dervişe, dao je Rumiju svoju kćerku Hajrunisu za ženu. Nedugo nakon vjenčanja, a prije nego će se roditi Rumijeva kćerka Zulejha, šejh Bajram Veli je poslao Rumija u Iznik i dao mu *hilafet*³⁵, te bajrak i serdžadu kao simbole *tarikata*³⁶. Ovim postupkom šejh ga je zadužio da širi *tarikata* i da druge vodi duhovnim putem.³⁷

Ešrefzade u tom periodu pokazuje svoju sklonost *melametskoj tradiciji*³⁸. Tako je, uprkos nastojanju da ispuni emanet koji mu je šejh dao, nastavio živjeti u osami, što je oslabilo njegov angažman na polju duhovnog upućivanja. Najzad se ponovo vraća u Ankaru smatrajući da nije dostigao dovoljan stepen duhovnosti, niti da je sposoban da narod upućuje na pravi put.³⁹

Nakon povratka on upita šejha: „Sultanu moj, da li je duhovni put upotpunjen na ovom sadašnjem stepenu ili ima još?“ Hadži Bajram Veli mu odgovori: „Da jedan bogougodnik živi i hiljadu godina i da taj život provede u odgajanju svoje duše, borbi i ibadetu, njegova glava ne može dospjeti do mjesta na koje je kročila stopa jednog Poslanika.“ Na to Rumi reče da ima želju za daljim napredovanjem na duhovnom putu. Hadži Bajram mu ukaza da ga on ne može voditi dalje, jer ga je doveo do svog stepena, te predloži da te noći obojica klanjaju *istiharu*⁴⁰. Rumi je te noći sanjao kako sjedi u društvu poslanika Muhammeda, alejhisselam, koji je bio na počasnom mjestu sazdanom od svjetlosti. Jedan čovjek iz tog društva je stavio zlatni lanac oko Rumijevog vrata i potom ga ponudio na prodaju. Svi su ga željeli kupiti ali na

---

³⁴Murid: onaj koji želi, onaj koji namjerava, koji odlučuje. Osoba koja je svoju volju potpuno prepustila Bogu i priklonila se u potpunosti Božijoj volji. U tarikatu to označava čovjeka koji pripada tarikatu, ali još nije dospio do stupnja *suluka*. Murid je predan šejhu i na svom putu napredovanju mora u potpunosti slijediti njegove upute. Vidi: F. Nametak, *Pojmovnik divanske i tesavvufske književnosti*, str. 185.

³⁵Halifom postaje onaj salik, duhovni putnik, koji se osposobi za šejha; U tom slučaju se radi o šejhovom namjesniku (halifi) i namjesništvu na upućivanje. Vidi: F. Hadžibajrić, *Mali rječnik sufijsko-tarikatskih izraza*, str. 33.

³⁶Tarikat je idejno-praktična metodologija tesavvufa; Idejni sistem načina života zasnovan na šerijatu kako ga je shvatio i primjenjivao neki vjerski velikan; Takvi vjerski velikani bili su osnivači tarikata (pir); Tarikat je plan i program te metod i režim nekog sufijskog reda; Postoji dvanaest glavnih tarikatskih redova; Oni se u svom cilju ujedinjuju ali se kod primjene, u izvjesnim propisima razlikuju; Vidi. Ibid. str. 91.

³⁷Usp. K. Fidan, *Eşrefoğlu Rumi*, str.17-18.

³⁸Melamet: Stanje kada derviş kori sam sebe, kada vidi svoju bezvrijednost u odnosu na Apsoluta; Može se ogleđati u nemarnosti prema vanjskom izgledu, ili općenito u prikrivanje pripadanja određenom derviškom redu i skrivanje svojih duhovnih osobina. Vidi. F. Hadžibajrić, *Mali rječnik sufijsko-tarikatskih izraza*, str. 33.; F. Nametak, *Pojmovnik divanske i tesavvufske književnosti*, str. 170.

³⁹I. Četintaš, *Eşrefoğlu Rumi'de Ahlak*, str. 8-9.

⁴⁰Istihara je namaz koji se obavlja kada se nešto želi učiniti ali se ne može lahko odlučiti da li da se i na koji način to učini. Vidi više: Muhamed Seid Serdarević, *Fikh-ul-ibadat*, Vrhovno islamsko starješinstvo u SFRJ, Sarajevo, 1968., str. 60.

koncu ga kupi šejh Abdulkadir Gejlani⁴¹ kome Rumi reče: „Sultanu moj, prihvatili ste me u duhovnom svijetu, međutim kojem vašem nasljedniku da se predam u pojavnosti?“ Šejh mu reče: „Predaj se Husejnu Hameviju⁴², mom četvrtom sinu u Hami.“ Rumi je ujutro Hadži Bajramu ispričao svoj san, a on mu odgovori da je i on bio prisutan na tom skupu, te je na taj način određeno Rumijevo dalje putovanje. Hadži Bajram mu savjetuje da prije nego ode u Hamu, u Izniku provede četrdeset dana (*erbe'in*)⁴³ u osami, zapiše svoje snove na papir i ponese to šejhu Husejnu Hameviju.⁴⁴

1.4. Rumijevo putovanje u Hamu

Ešrefoğlu se iz Ankare vratio u Iznik kako bi ispunio šejhovo naređenje. Nakon toga je pronašao jednog magarca za svoju ženu i kćerku Zulejhu, i krenuo na naporno i dugo putovanje. Rumi je pritom tokom cijelog putovanja išao pješice. Šejh Hamevi je bio obaviješten o njegovom dolasku.⁴⁵ Prema jednoj predaji na dan Rumijevog dolaska, šejh Hamevi se vratio sa hadždža. Stanovnici Hame izašli su izvan grada da dočekaju Hamevija, a on im reče: „Ukazali ste mi dobrodošlicu. Iz Anadolije stiže jedna osoba, otiđite sad i dočekajte je.“ Narod je otišao u pravcu Anadolije pitajući se ko bi mogao biti taj čovjek iz Anadolije kojem je šejh Hamevi ukazao toliku počast. Očekivali su nekoga u raskošnoj odjeći, sa pratnjom, pa je Ešrefoğlu, sa zakrpljenom odjećom, pored njih prošao neprimijećen. Šejh Hamevi je stoga sam izašao pred gradsku kapiju i dočekao Rumija. Prvo za što ga je upitao bio je papir. Rumi je shvatio da šejh traži zapisane snove iz perioda osame i odmah mu ih predao. Na to mu Husejn Hamevi reče da ponovo treba provesti četrdeset dana u odricanju od svega ovozemaljskog. Rumijevu ženu i kćerku Hamevi je smjestio kod svoje porodice u

---

⁴¹Abdulkadir Gejlani je poznati mutesavvif i osnivač kadirijskog tarikata rođen u selu Rif blizu iranskog grada Gejlana. Živio je između 1077.-1165. godine. Poznat je i kao *Gavsi a'zam* ili samo *Gavs*, a u literaturi ga nazivaju i *Baz* (soko). Više o životu šejha Abdulkadira Gejlanija i kadirijском tarikatu pogledati izvrsnu doktorsku disertaciju rahmetli profesora Samira Beglerovića: Samir Beglerović, *'Abd al Qadir al Gaylani i derviški red kaderija*, Fakultet islamskih nauka i Hadži Sinanova tekija, Sarajevo, 2009.

⁴²Husejn Hamevi je sin šejha Šihabuddina Ahmeda, koji je potomak šejha Abdulkadira Gejlanija. Od oca i brata Alaadina je dobio tarikatski odgoj. Kasnije se naselio u sirijski grad Hamu, očevom željom, i tu napravio malu tekiju (zaviju) i posvetio se iršadu. Umro je u Damasku, gdje je i ukopan. Vidi: A. Özkan, *Ešrefoğlu Rumi, Hayati, Tesavvufi Görüşleri ve Eşrefiyye Tarikatu*, str. 20.; Enver Ören, „Hüseyn Hamevi“, www.ehlisunnetbuyukleri.com (zadnja posjeta: 22.03.2021.)

⁴³Erbe'in – četrdeset. Upotrebljava se u tesavvufskoj i divanskoj terminologiji da bi se označio period od četrdeset dana koje šejh propisuje dervišu kao pripremu na putu tesavvufa u kojima derviš malo jede, malo pije, malo spava i većinu vremena provodi u molitvi. F. Nametak, *Pojmovnik divanske i tesavvufske književnosti*, str. 89.

⁴⁴Usp. A. Özkan, *Ešrefoğlu Rumi, Hayati, Tesavvufi Görüşleri ve Eşrefiyye Tarikatu*, str. 20.

⁴⁵Usp. K. Fidan, *Ešrefoğlu Rumi*, str. 20.

jednu sobu i pobrinuo se za njih.⁴⁶ Pseudonim Rumi, kako ga je šejh Hamevi oslovio pri prvom susretu, Ešrefoğlu će kasnije koristiti u svojoj poeziji.

Rumi se u osami posvetio zikru prema šejhovim savjetima. Nakon nekoliko dana zapitao se: "Prešao sam toliki put, kako li je moja porodica i šta je rješenje za moje stanje i bol?" Ova misao ga je konstantno uznemiravala. Intuitivno, njegova supruga reče maloj Zulejhi da ode do očevih vrata i da mu kaže da ne remeti mir u svojoj duši i da nastavi sa svojim zikrom. Kada je Rumi čuo riječi svoje kćerkice, pao je na sedždu govoreći: "Gospodaru moj! Hvala Ti što si me spasio od ove brige." Nakon toga se u potpunosti posvetio svom duhovnom stanju.⁴⁷

Rumi je u osami provodio vrijeme u stalnom ibadetu. Napustio je dunjalučke potrebe poput jela i sna nastojeći da svojim bićem zaroni u more duhovnog svijeta i tako došao u stanje *džezbe*⁴⁸, potpuno zaboravivši sebe.

Trideset prve noći Rumijeve osame, jedan derviš je došao i donio mu hranu. Kada je otvorio vrata ugledao je Rumija naslonjenog na zid, pa je pomislio da spava. Prodrmao ga je htijući ga probuditi, međutim, Rumi se nije pomicao. Derviš je žurno otišao do šejha Hamevija i rekao mu: "Sultanu moj, Rumi je preselio, da ste nam vi živi!" Na to mu šejh reče: „Otiđi zaključaj ćeliju, i donesi mi ključeve.“ Ova vijest se potom proširila među dervišima. Neki su htjeli otići šejhu i pitati ga zašto drži mrtvog čovjeka u ćeliji. Htjeli su ga iznijeti i dostojno pokopati. Drugi su, pak, smatrali da šejh zna šta radi i da se u to ne treba miješati. Ne mogavši izdržati nekoliko derviša je na koncu otišlo do šejha Hamevija i reklo mu: „Sultanu, Rumi je preselio, da ga iznesemo iz *čilehane*⁴⁹ i pokopamo.“ Na to šejh odgovori da je Bogu Dragom obećao da ga neće izvaditi dok ne prođe četrdeset dana. Nakon što je prošlo četrdeset dana šejh je rekao dervišima da je došlo vrijeme da Rumija izvedu iz *čilehane*. Došli su do vrata spominjući Allaha, džellešanu. Šejh je proučio dovu i otvorio vrata. Derviši su vidjeli da je Rumi u istom položaju u kakvom je bio i tridesetog dana. Šejh Hamevi se primakao Rumiju i rekao mu na uho: „O Rumi, Hu⁵⁰!“ Rumi ne odgovori sve dok šejh nije ponovio

---

⁴⁶Usp. M. Velijuddin, *Menakıb-ı Eşrefzade*, str. 19-21.

⁴⁷Ibid, str. 23-25.

⁴⁸Privlačenje, privlačnost. U tesavvufu označava privlačenje bića roba u uzvišeno okrilje Božijeg bića. Onaj koji to postigne izbavlja se iz opisa ljudskog postojanja i dospjeva do *Bitka Istine*. Vidi. F. Nametak, *Pojmovnik divanske i tesavvufske književnosti*, str. 69.

⁴⁹Mjesto gdje derviš provodi predviđeni period isposništva. Ponekad su to mračne sobe u sklopu same tekije, a ponekad pećine na nekim planinskim i nepristupačnim mjestima. Vidi. F. Nametak, *Pojmovnik divanske i tesavvufske književnosti*, str. 73.

⁵⁰Božije Lijepo Ime *Hu* ustvari je zamjenica trećeg lica muškog roda a odnosi se na Božije Onstvo, Božiju neprirecivost, odnosno *Zbilju u skrivenom svijetu*. Božije Lijepo Ime *Hu* predstavlja pojam Boga prije svakog Imena i Atributa, skrivena tajna koja se ne može nikako predočiti, ali sve postojeće pojavilo se od Njega (*Hu*). Vidi više: S. Beglerović, *'Abd al Qadir al Gaylani i derviški red kaderija*, str. 360.

poziv tri puta. Tada reče: „Izvoli sultanu! Ubio si me“. Prisutni su ove Rumijeve riječi razumjeli kao žalbu šejhu zbog iscrpljivanja bez hrane i vode. Međutim, Rumi je to kazao u žalu zbog rastanka sa duhovnim svijetom u koji je bio utonuo.⁵¹ Šejh Hamevi, uvjerivši se u Rumijev visok stepen duhovnosti, odmah nakon izlaska iz osame kazao mu je da je njegov duhovni put upotpunjen i da kao *muršid* treba voditi narod pravim putem.⁵²

Pri dolasku u Hamu, Ešrefzade je na sebi imao Hadži Bajramovu odjeću, a na glavi bajramijski *tadž*⁵³ sa šest odjeljaka.⁵⁴ Nakon što je Rumi izašao iz *halveta*⁵⁵ šejh Husejn Hamevi mu reče da odjeća Hadži Bajrama Velija ostane na njemu, ali da doda jedan pul (odjeljak) na svom *tadžu* tako da ih ukupno bude sedam, budući da sada ima drugačiji duhovni stepen i odgovornost.⁵⁶ Potom mu je predao *hilafetnamu*⁵⁷, serdžadu i štap, i poslao ga u Iznik.⁵⁸

U dostupnoj literaturi se ne spominje kada je tačno Rumi krenuo iz Hame u Iznik. Međutim, to što je odmah nakon perioda osame dobio *hilafet* i poslan u Iznik pokazuje da je veoma kratak period boravio u Hami.⁵⁹

Neki učenici šejha Hamevija koji uprkos dugogodišnjem naporu nisu uspjeli da sazriju negodovali su nakon što je Rumi dobio *hilafetnamu* kazavši: „Nama *hizmet*⁶⁰, a drugima *himmel*⁶¹.“ Šejh Hamevi je bio obaviješten o ovoj situaciji, te posla jednog čovjeka za Rumijem, da mu prenese njegovu želju da se vrati u Hamu kako bi mu priredili gozbu. Hamevi je potom zajedno sa dervišima krenuo u šetnju. Zastali su na jednom nepolodnom mjestu. Šejh Hamevi je od njih zatražio da mu donesu vodu, na šta oni odgovoriše da na tom

---

⁵¹Usp. M. Velijuddin, *Menakıb-ı Eşrefzade*, str 25- 29.

⁵²Usp. K. Fidan, *Eşrefoğlu Rumi*, str. 22.

⁵³ Derviška kapa.

⁵⁴Usp. A. Özkan, *Eşrefoğlu Rumi, Hayatı, Tesavvufi Görüşleri ve Eşrefiyye Tarikatı*, str. 22.

⁵⁵ Osamljivanje, odvojenost, susreti skrivenosti stvorenja sa Hakkom. Vidi: F. Hadžibajrić, *Mali rječnik sufijско-tarikatskih izraza*, str. 34.

⁵⁶Ovo je razlog zašto ešrefijski *tadž* ima sedam dijelova. Prema nekim izvorima Husejn Hamevi je rekao Rumiju da narod gleda i u njegovu vanjštinu te da zbog toga treba urediti svoju odjeću. Dao mu je jedan ogrtač i papuče. Rumi je obukao ogrtač, a papuče je stavio na glavu i rekao: „Papuče koje je dao moj šejh ne trebaju biti na mojim nogama nego na glavi.“ Prema predaji kada je Rumi stavio papuče na glavu one su pukle na sedam mjesta. Mnogi vežu za ovaj događaj to što ešrefijski *tadž* ima sedam pulova. Vidi: K. Fidan, *Eşrefoğlu Rumi*, str. 23.

⁵⁷Povelja, diploma koja se izdaje pripadniku tarikata kada dostigne određeni stupanj zrelosti. Vidi: F. Nametak, *Pojmovnik divanske i tesavvufske književnosti*, str. 123.

⁵⁸Usp. M. Velijuddin, *Menakıb-ı Eşrefzade*, str. 29-31.

⁵⁹A. Özkan, *Eşrefoğlu Rumi, Hayatı, Tesavvufi Görüşleri ve Eşrefiyye Tarikatı*, str. 22.

⁶⁰Služba, služenje. U tesavvufu služenje znači udovoljavati potrebama sufija i sirotinje. Vidi: F. Nametak, *Pojmovnik divanske i tesavvufske književnosti*, str. 124.

⁶¹Usmjeravanje srca prema Haku radi postizanja veze s Njim, energičnost u svijetu duša, zauzimanje za uspjeh u duhovnosti; Vidi: F. Hadžibajrić, *Mali rječnik sufijско-tarikatskih izraza*, str. 37.

mjestu nema vode, no on im reče da ipak potraže. Uprkos dugom traganju niko od njih nije uspio pronaći vodu. Tada se Hamevi okrenu Rumiju i reče mu da i on potraži. Rumi je odmah uzeo jednu posudu i krenuo da traži. Nakon toga je od zemlju uzeo tejemmum, pao na sedždu i rekao: „O Gospodaru, šejh želi vodu, pa mi podari malo vode.“ Digao je glavu sa sedžde i ugledao kako voda izvire sa mjesta na kojem je učinio sedždu. Napunio je posudu vodom i odnio šejhu. Hamevi se okrenuo dervišima i rekao im: „Rekoste da nema vode, pogledajte kako je Rumi našao.“ Derviši su odmah otišli do mjesta na kojem je potekla voda i uvjerali se da je Rumi dostigao poseban stepen, i to se pokazalo sa ovim *kerametom*^{62, 63}.

Nakon toga je Ešrefzade tražio dozvolu od šejha da krene ka Izniku. Dok su se opraštali Hamevi ga je posavjetovao na sljedeći način: „O Rumi, dostigao si skoro sve evlije iz Anadolije, bio sa njima, a onda došao ovamo. Ukoliko želiš upotpunosti dospjeti do našeg duhovnog stepena, vrati se u Iznik i nastavi sa duhovnom borbom tako što ćeš naredih sedam godina dnevno jesti sedam crnih grozdova.“ Hamevi je potom u čuđenju gledao za Rumijem koji je krenuo na put. Prisutni su ga upitali za razlog tome, a on je odgovorio: „Ešrefzade je nepregledno more, šta god da je u njega ubačeno uhvatio je. Dakle, uzeo je sve što treba.“⁶⁴

Ešrefoglu je za kratko vrijeme koje je proveo u Hami duhovno napredovao. U grad iz kojeg je došao kao derviš bajramijskog tarikata, vratio se kao kadirijski šejh.

1.5. Povratak u Iznik i smrt

Po povratku u Iznik, uprkos tome što je dobio *hilafet*, Rumi je nastavio živjeti u osami. Narod nije poznao njegovu duhovnu veličinu sve dok iz Hame nije došla jedna osoba i ispričala stanovnicima Iznika o dešavanjima sa Rumijem dok je bio u Hami. Nakon toga je narod počeo poštovati i cijeniti Rumija. Međutim, pretjerano zanimanje za njega počinje mu

---

⁶²Počast koju dobiju neki Božiji prijatelji (evlije), kao dokaz ljudima u otkrovenju nekog segmenta tajnog svijeta. Vidi: F. Hadžibajrić, *Mali rječnik sufijsko-tarikatskih izraza*, str. 50.

⁶³Usp. M. Velijuddin, *Menakıb-ı Eşrefzade*, str. 31-35.

Prema drugoj predaji, šejh Hamevi je tražio od derviša da mu nabere ljubičica. Nakon nekog perioda svi su se vratili sa svežnjima ljubičica. Samo je Ešrefzade u ruci imao jednu, koju je dao šejhu. Šejh tada reče: „O Rumi, vjerovatno nisi mogao pronaći mjesta na kojima rastu ljubičice jer si gost.“ Rumi na to reče: „Zapravo sam pronašao mjesto na kojem je mnogo ljubičica, ali koju god da sam htio otkinuti oglasila mi se da slavi Gospodara i da je ne odvajam od njenog tespiha. Tada sam pronašao jednu ljubičicu koja je završila sa zikrom, uzeo sam je i donio.“ Derviši koju su to čuli postidili su se, i još jednom se uvjerali u Rumijevu veličinu. Ibid, str. 35.

⁶⁴Ibid. str. 37.

smetati, te se on povlači na planinu Tirse. Jednog dana je sreo nepoznatog čovjeka koji ga upita ko je i zašto hoda sam po planini. Rumi mu odgovori da je rob bjegunac, na što ga taj čovjek odvede svojoj kući misleći da je Rumi rob koji je pobjegao iz zatvora, te je htio da ga preda nadajući se nagradi za takav postupak. Ostavio je Rumija kod svoje majke te otišao da obrađuje zemlju. Kada je došlo vrijeme za namaz Rumi je od starice zatražio vodu za abdest, te je nakon obavljenog namaza bio zauzet zikrom. Starica ga upita da on nije derviš kojeg je narod ismijavao, a nakon toga počeo poštovati zbog čega je taj derviš nestao. Rumi je odgovorio da jeste, a starica, sva postićena, zatraži da je primi kao svog *murida*. Kada se njen sin zemljoradnik vratio i saznao o čemu se zapravo radi, zatraži od Rumija oprost i posta njegov derviš. Prenosi se da su Rumijevi prvi derviši upravo ova starica i njen sin.⁶⁵

Velijuddin Bursevi je Rumijeve riječi „rob bjegunac“ protumačio na način da je pobjegao od naroda ka Bogu. Ovaj zemljoradnik koji sa majkom postade prvi Rumijev derviš, izgradio mu je tekiju u blizini potoka Pınarbaşı gdje je Rumi proveo ostatak svog života.⁶⁶ U ovoj tekiji Rumi je osnovao ešrefijski tarikat⁶⁷ koji je kol (ogranak) kadirijskog tarikata, te je odgojio mnoge *muride*. Njegova slava proširila se ne samo po Izniku, već i Bursi i okolnim gradovima.

Na osnovu brojčane vrijednosti arapskih grafema po ebdžed sistemu sa natpisa na vratima Rumijevog turbeta⁶⁸ pretpostavlja se da je umro 1469. (874. h.) godine, u vrijeme hadždža, u stotinu dvadeset i drugoj godini.⁶⁹ Ukopan je u turbetu pored džamije i tekije koje je sultan Murat IV obnovio i ukrasio keramičkim pločicama prilikom povratka sa pohoda na Irak. Turbe je potpuno uništeno tokom Grčke okupacije. Pored turbeta porušena je i džamija i tekija. Džamija u čijem haremu se danas nalazi Rumijev mezar ponovo je izgrađena 1950. godine.⁷⁰

---

⁶⁵Usp.: A. Özkan, *Eşrefoğlu Rumi, Hayatı, Tesavvufi Görüşleri ve Eşrefiyye Tarikatu*, str. 24.

⁶⁶Usp.: M. Velijuddin, *Menakıb-ı Eşrefzade*, str. 41- 43.

⁶⁷Jedan od najstarijih tarikata koji je osnovan u Anadoliji u osmanskom periodu, ogranak je kadirijskog tarikata. Eşrefoglu je udario temelje ešrefijskog tarikata osnivanjem tekije nakog povratka iz Hame u Iznik. Ova tekija je karakteristična po tome što je prva kadirijska tekija na prostoru Osmanskog carstva. Ešrefijski tarikat konačnu formu dobio je za vrijeme Rumijevih nasljednika, Abdurrahima Tirsija i Hamdi efendije. Vidi: Ramazan Muslu, *Temelleri İznik'te Atılan Bir Tesavvuf Yolu: "Eşrefiyye"*, Uluslararası İznik Sempozyumu, Iznik, 2005., str. 394-395.

⁶⁸Eşrefzade 'azm-i cinan eyledi

⁶⁹Vidi više: Asaf Halet Çelebi, *Eşrefoğlu Divanı*, Hece Yayınları, Ankara, 2015., str. 45.

Pored navedene u literaturi se spominju još i 1475. i 1493. godina. Međutim, osim tariha sa turbeta važan izvor za utvrđivanje godine smrti predstavlja i jedna vakufnama iz 1485. (890. h.) godine o izgradnji džamije i turbeta od strane majke sultana Bajezida II, Mukrime hatun. Shodno tome 1469. se smatra najtačnijom godinom preseljenja Eşrefoğlu Rumija. Vidi više: M. Güneş, *İznikli Eşrefoğlu Rumi Divanı ve Menkıbeler*, str. 47-48.

⁷⁰Vidi više: M. Güneş, *İznikli Eşrefoğlu Rumi Divanı ve Menkıbeler*, str. 49-50.

Otprilike tri sata nakon Rumijevog preseljenja na bolji svijet iz Horasana dođe jedna grupa sufija. Kada su vidjeli da je Rumi preselio počeo je jadikovati kako su prešli dug i zamoran put s namjerom da prisustvuju njegovom sohbetu i da mu daju *bejat*⁷¹. Krenuli su da Rumija ogasule za džezazu dok su derviši učili zikr. U tom trenutku Ešrefzade otvori oči i pruži svoju mubarek ruku prema musafirima. Nakon toga je povuče i zatvori oči. Musafiri su bili jako sretni jer su postigli cilj zbog kojeg su došli.⁷² Tom *kerametu* su svjedočili svi prisutni. Abdurrahim Tirsi⁷³, Rumijev zet i nasljednik, ovaj događaj je opisao u stihovima:

Gerçi kim ölmez dediler	Ko uistinu ne umire, rekoše
Hak dostudur o dediler	Dost Hakkov to je, rekoše
Gözden doğar dediler	Iz srca se rađa, rekoše
Eşrefoğlu Rûmî Sultan	Eşrefoğlu Rûmî Sultan
Hak dostları dirildiler	Hakkovi prijatelji oživješe
Kâbe'de namaz kıldılar	U Kabi namaz klanjaše
Yolculuğu mübarek dediler	Blagoslovljeno putovanje, rekoše
Eşrefoğlu Rûmî Sultan	Eşrefoğlu Rûmî Sultan
Sabah vakti dünyadan gitti	U vrijeme svitanja ovaj svijet napusti
Görün sultanı ne etti	Vidite šta sultan uradi
Geri nice telkin etti	Prije toga mnogo ljudi podučí
Eşrefoğlu Rûmî Sultan	Eşrefoğlu Rûmî Sultan

⁷¹Poslušnost, pokornost koja se iskazuje prema šejhu na taj način što se šejhova desna ruka stavi na desnu ruku onoga koji iskazuje pokornost. Vidi: F. Nametak, Pojmovnik divanske i tesavvufske književnosti, str. 55-56.

⁷²Usp. M. Velijuddin, *Menakıb-ı Eşrefzade*, str. 63-65.

⁷³Rođen u selu Tirse, u blizini Iznika. Još u djetinstvu je zajedno sa svojim ocem Bajezid Fakihom išao u Iznik i slušao Rumijeva predavanja. Odgojio ga je lično Ešrefoğlu, te ga kasnije oženio svojom kćerkom Zulejhom. Bio je postnišin (šejh) Rumijevе tekije nakon njegove smrti. Pisao je poeziju u hece metru na jednostavnom turskom jeziku pod utjecajem Junus Emrea i Ešrefoğlu Rumija. Umro je u Izniku, 1520. godine i ukopan je pored Ešrefoğlua. Vidi: Nuri Özcan, "Abdürrahim Tirsi", www.islamansiklopedisi.org.tr (zadnja posjeta: 23.03.2021.)

Birkaç misafir geldiler

Tövbe edelim dediler

Dünyadan göçmüş buldular

Eşrefoğlu Rûmî Sultan

Nekoliko posjetilaca dođe

Da se pokajemo rekoše

Vidješe kako s dunjaluka oputovao je

Eşrefoğlu Rûmî Sultan

Tövbesiz kaldık dediler

Âh eyleyip ağlaştılar

Himmetini versin dediler

Eşrefoğlu Rûmî Sultan

Bez pokanja ostadosmo, rekoše

Uzdisali su i plakali

Himmet svoj kad bi nam darovao, rekoše

Eşrefoğlu Rûmî Sultan

Çünkü yıkamaya koydular

Dervişler zikrettiler

Tövbe verirken gördüler

Eşrefoğlu Rûmî Sultan

Kad ga za gusul pripremiše

Dervişi zikr svoj počese

Vidješe da im je tevba primljena

Eşrefoğlu Rûmî Sultan

Evlialar ölmezmiş

Can acısı görmezmiş

Aşıklarnı bırakmazmış

Eşrefoğlu Rûmî Sultan

Evlije nikad ne umiru

Nikakvu bol ni za čim nemaju

Aşıke svoje nikad ne ostavljaju

Eşrefoğlu Rûmî Sultan

Bu çaresiz garip n'etsin

Ağlamaktan kancari gitsin

Stranac jadni šta da čini

Da tugu od plakanja odbaci

Sensiz bu cihani n'etsin	Šta mi je ovaj svijet bez tebe
Eşrefoğlu Rûmî Sultan	Eşrefoğlu Rûmî Sultan
Bu Abdürrahim Tirsî	Ovaj Abdurrahim Tirsi
Ondandır ağlayıp inlemesi	Zbog toga plače i jeca
Kapanmaz yürek yâresi	Jer ne može podnijet bol svog srca
Eşrefoğlu Rûmî Sultan ⁷⁴	Eşrefoğlu Rûmî Sultan

2. KNJIŽEVNI OPUS EŞREFOĞLU RUMIJA

Rumi se kao književnik razvijao se i oblikovao u skladu sa tesavvufskim uvjerenjima. Eşrefoğlu Rumi je pisao prozna i poetska djela na jednostavnom i jasnom turskom jeziku, čime je dao doprinos razvoju tog jezika. Zahvaljujući tome bio je voljen i poštovan među širokim masama. Pored lirske, pisao je i poeziju didaktičkog karaktera.

Rumi je bio jedna karika u lancu pjesnika i sufija kao što su Hadži Bajram Veli, Aşik Paša, Junus Emre i Ahmed Jesevi koji je ujedno očuvao jezik koji su govorili i pisali Oguzi na prostoru Anadolije. Spomenute osobe su ljudi istog načina razmišljanja i veže ih zajednički izvor spoznaje. Stoga su jezik, stil i elementi koje su koristili bili dosta slični. Gledano s tog aspekta poezija Eşrefoğlu Rumija dobar je primjer u pogledu projekcije poezije njegovih prethodnika.⁷⁵ Ipak u poeziji Eşrefoglu Rumija ponajviše je primjetan utjecaj Junus Emrea.

U djelima Eşrefoğlu Rumija zastupljen je prilično velik broj izvorno turskih riječi koje su se koristile u narodnom govoru. Arapske i perzijske genitivne veze koje je Rumi rijetko koristio bile su poznate narodu i sadržane od riječi koje su lahke za razumjeti. Kako bi ojačao svoj izričaj, Rumi je u svojoj poeziji koristio kur'anske ajete, hadise, razne narodne izraze, poslovice i izreke.

⁷⁴K. Fidan, *Eşrefoğlu Rumi*, str. 54-55.

⁷⁵Usp.: A. Özkan, *Eşrefoğlu Rumi, Hayatı, Tesavvufî Görüşleri ve Eşrefiye Tarikatı*, str. 33.

Ešrefoğlu Rumi je pisao poeziju u slogovnom (hece vezni) i kvantitativnom metru (aruz vezni), te nije pridavao posebnu pažnju estetskim vrijednostima svojih djela. Osjećanja i misli iskazao je u potpunoj slobodi. U poeziji je koristio ponavljanja, rиму, metafore i slične elemente koje su koristili i ostali sufijski pjesnici. Književna ličnost Rumija razvila se u okviru tekijске književnosti.⁷⁶ Zbog toga su u njegovoj poeziji prisutni brojni tesavvufski simboli. Za njega poezija nije cilj, nego sredstvo kojim se prenose vrijednosti u koje se vjeruje.

Ešrefzade je imao važnu ulogu u razvoju turske tesavvufske poezije i očuvanju turskog jezika u vremenu kada su nastajala brojna djela na arapskom i perzijskom jeziku. Zapažamo ga kao književnika koji je svjesno stvarao djela na starom anadolskom turskom jeziku koristeći mnoge izvorno turske riječi i neke gramatičke oblike. Zbog značenja koja sadržavaju, njegova djela predstavljaju najljepše primjere tekijске književnosti petnaestog stoljeća.

Ešrefoğlu Rumi je svojim djelima koja je pisao na starom anadolskom turskom jeziku značajno utjecao na širenje i razvoj tesavvufske misli i tarikatske prakse u veoma turbulentnom razdoblju razvoja osmanske države. U svim izvorima *Divan*, *Müzekki'n-nüfus* i *Tarikatname* se navode kao tri temeljna djela koja nedvojbeno pripadaju ovom autoru. Autorstvo drugih djela koja se pripisuju Rumiju još uvijek nije sa sigurnošću utvrđeno. Osim *Divana* i *Müzekki'n-nüfusa* ostala djela nisu štampana.

2.1. *Divan*

Divan Ešrefoğlu Rumija, čiji se rukopisni i štampani primjerci nalaze u mnogim bibliotekama u Republici Turskoj, prvo štampano izdanje na starom pismu (arapsko-perzijski alfabet) doživjelo je 1869. godine uz pomoć Hasan efendije, trgovca iz Indije. Prvo latinično izdanje *Divana* pripremio je Asaf Halet Čelebi 1944. godine bazirajući ga na tri rukopisna

---

⁷⁶Književnost stvarana pod snažnim utjecajem tesavvufske islamske misli. U poeziji se ta književnost održala u formi pjesničkih vrsta njegovanih u narodnoj turskoj poeziji, mada su neki pjesnici pjevali pjesme i u formi i u duhu divanske poezije, ali uvijek s uklonom na tesavvufski pogled na svijet. Vidi: F. Nametak, *Pojmovnik divanske i tesavvufske književnosti*, str. 243.

primjerka.⁷⁷ Prve bibliografske podatke o Rumiju, kao i njegovom *Divanu* nalazimo u knjizi koja govori o ranim mutesavvifima u turskoj književnosti autora Fuada Köprülüa.⁷⁸

Divan se sastoji od poezije napisane u hece i aruz metru. Važna osobenost tekijске književnosti, kojoj je pripadao Rumi, je ta što posjeduje karakteristike i narodne i klasične poezije. Zbog toga se u tekijскоj književnosti pjesme pišu u kvantitativnom i slogovnom metru. Mustafa Güneş u svojoj doktorskoj disertaciji *Eşrefoğlu Rumi ve Divanı* navodi da je broj pjesama napisanih u hece metru manji u odnosu na pjesme napisane u aruzu. Güneş također tvrdi kako je, zapravo, pogrešno razdvajati Rumijevu poeziju s aspekta metrike.⁷⁹

Divan se smatra Rumijevim kapitalnim djelom. Moralne vrijednosti ove zbirke poezije zasnovane su na islamskom moralu i tesavvufskim principima. U *Divanu* koji je napisan u formi gazela⁸⁰, mesnevija⁸¹, koşma⁸², kit'a⁸³ i rubajja⁸⁴ nalazi se dvije stotine dvadeset pjesama. Nažalost, ni jedan rukopisni primjerak kojeg je lično napisao Rumi ili njegovi savremenici nije sačuvan.⁸⁵

Poput *Divana* Junus Emrea, tako je i *Divan* Eşrefoğlu Rumija prikupljen iz usmenih izvora. Stoga je sasvim prirodno da postoje prilične razlike među rukopisima. Do danas je sačuvano dvadeset i dva rukopisnih primjeraka Rumijevog *Divana* koji se čuvaju u bibliotekama u Istanbulu, Ankari, Bursi i Čorumu.⁸⁶

Rumi se u svojim stihovima po pitanju rime, kao i po pitanju metrike, ne pridržava ustaljenih pravila. Djelujući prilično slobodno u nekim pjesmama u svom *Divanu* koristio je

---

⁷⁷ Vidi više: A. Özkan, *Eşrefoğlu Rumi, Hayatı, Tesavvufi Görüşleri ve Eşrefiye Tarikatı*, str. 37.

⁷⁸ Vidi više: Fuad Köprülü, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara, 1976., str. 344.

⁷⁹ M. Güneş, *Eşrefoğlu Rumi ve Divanı*, str. 76.

⁸⁰ Pjesnička vrsta divanske književnosti s pretežno lirskim temama. U osmanskoj i perzijskoj poeziji to je dominantna vrsta. Gazel ima najčešće između 5-7 bejtova (distiha). Vidi: F. Nametak, *Pojmovnik divanske i tesavvufske književnosti*, str. 101.

⁸¹ Vrsta pjesme u divanskoj poeziji, ali i u epskoj, didaktičkoj i vjerskoj literaturi, čiji se stihovi rimuju po principu aa bb cc dd itd. Pjevana je u aruz metru, a zbog jednostavnog rimovanja mesnevija je bila podesna za duže pjesme obično didaktičkog, vjerskog, epskog, a ponekad i ljubavnog sadržaja. Vidi: Ibid, str. 173.

⁸² Vrsta narodne pjesme na koju se komponirala muzika. Ima stope 6 + 5 ili 4 + 4 + 3. Sastoji se iz strofa od po četiri stiha. Vidi: Ibid, str. 154.

⁸³ Strofa ili samostalna pjesma od najmanje dva distiha. Vidi: Ibid, str. 152.

⁸⁴ Vrsta pjesme u klasičnoj perzijskoj i turskoj književnosti koja sadrži četiri stiha ili dva distiha. Stihovi se rimuju po sistemu a b a, a ako se rimuje i treći stih onda se zove *ruba'i musarra'*. Rubajje su pjevali gotovo svi veliki osmanski pjesnici od XVI do XIX stoljeća, njima su se izražavale velike misli, dosjetke, pouke, a poeta je na trećem ili četvrtom stihu, kojim se iskazuje osnovna pjesnikova poruka. Vidi: Ibid, str. 210.

⁸⁵ M. Güneş, *Eşrefoğlu Rumi ve Divanı*, str. 56.

⁸⁶ Vidi više: M. Güneş, *İznikli Eşrefoğlu Rumi Divanı ve Menkıbeler*, str. 56-57.

“rimu po sluhu”.⁸⁷ Po tom pitanju se sasvim prirodno ponašao, ne težeći ka potpunim i bogatim rimama. Pisao je na prirodan način, onako kako je osjećao.

Određeni broj pjesama u Rumijevom *Divanu* napisani su u formi musammata⁸⁸ sa unutrašnjom rimom. Kada se bejtovi u pojedinim gazelima na sredini podijele na dva dijela preobrazu se u formu košma. Poetski oblik košma je najviše njegovan i korišten u narodnoj književnosti, a koristio se kao ekvivalent gazela u klasičnoj književnosti.

Pobožne pjesme, ilahije su napisane u formi gazela. Njihovu šemu rimovanja mogli bismo prikazati kao aa, ba, ca, da, itd. U mnogim ilahijama Rumi nakon rime koristi redif (refren) koji se ponavlja kroz cijelu pjesmu. U nekim ilahijama zapažamo aliteraciju i ponavljanje pojedinih riječi što daje posebnu harmoniju. U Rumijevom *Divanu*, osim ilahija, nalaze se i sljedeće poetske vrste: devriyye⁸⁹, şathiyye⁹⁰, tevhid⁹¹, münacat⁹², na't⁹³, medhiyye^{94 95}.

Eşrefoğlu Rumi, kao i drugi pjesnici tekijске književnosti, koristi poetske oblike klasične turske poezije (gazel, mesnevija), ali i forme narodne poezije (ponajviše formu košma). Većina pjesama u *Divanu* napisana je u stilu divanske poezije, a u pogledu sadržaja pripadaju tekijškoj književnoj tradiciji. Osim poetskih oblika gazela, mesnevija i košme, u primjercima *Divana* nalazi se i oko sedamdeset pjesama u formi rubajija i kit'a. U pogledu

---

⁸⁷ M. Güneş, *İznikli Eşrefoğlu Rumi Divan ve Menkıbeler*, str. 78.

⁸⁸ Zajedničko ime koje se daje pjesmama u divanskoj poeziji koje se sastoje iz strofa od četiri do deset misra-a. Vidi: F. Nametak, *Pojmovnik divanske i tesavvufske književnosti*, str. 181.

⁸⁹ Vrsta pjesme koja se često susreće u tesavvufskoj književnosti. Postoji jedna teorija u tesavvufu koja kazuje da se čovjek odvojio od Boga kao što se kap odvaja od mora i na kraju svoga puta prispijeva Allahu i asimilira se u Njegovom biću. Ova teorija naziva se *devir nazariyyesi*, a pjesme koje govore o tome nazivaju se *devriyye*. Češće se susreću u tekijškoj nego u klasičnoj divanskoj poeziji. Vidi: Ibid, str. 78.

⁹⁰ Riječi i izreke izrečene u stanju ljubavne zanesenosti prema el-Hakku. Izgledaju da stoje u kontradikciji sa jasnim slovom Kur'ana. Vidi: F. Hadžibajrić, *Mali rječnik sufijsko-tarikatskih izraza*, str. 86.; Najpoznatiji primjer jeste Haladž Mensurova rečenica: „Ene'l-Hakk“.

⁹¹ Sjedinjenje, postajanje "jednim". U tesavvufu tevhid znači dospjeti do istine da u svemiru ne postoji ništa osim Allaha. To je prva i posljednja stepenica spoznaje. Znak *tevhida* je potpuno oslanjanje na Boga (tevekkul). *Tevhid* je i dio kaside ili mesnevije u kojima se govori o Božijem jedinstvu. Vidi: F. Nametak, *Pojmovnik divanske i tesavvufske književnosti*, str. 245.

⁹² Obraćanje Bogu, vrsta pjesama u kojima se pjesnik obraća Bogu. Najčešće su se munadžati pjevali u formi kaside, ali ih ima i u formi gazela ili kit'e. Ova pjesnička vrsta potječe iz perzijske literature, a kod Turaka se počela koristiti još u predosmansko doba, u XII stoljeću. Vidi: Ibid, str. 184.

⁹³ Pjesma spjevana u slavu Muhammeda a.s. Prvi natovi spjevani su u arapskoj književnosti, a u tursku književnost prešli su iz iranske književnosti. Kod divanskih pjesnika, u sklopu *divana* natovi su spjevani najčešće u formi kaside, ali ponekad i u formi gazela. Vidi: Ibid, str. 188-189.

⁹⁴ Kasida ili dio kaside u kojoj se hvali osoba kojoj je kasida posvećena. Ta pohvala najčešće nije realna nego se osoba kojoj je posvećena medhiya pretjerano, neumjerno hvali ističući njenu dobrotu, velikodušnost, pravdu, snagu i druge vrline u mnogo većoj mjeri. Vidi: Ibid, str. 168.

⁹⁵ Vidi više: M. Güneş, *Eşrefoğlu Rumi ve Divanı*, str. 85-92.

forme i sadržaja za *Divan* Ešrefoğlu Rumija, možemo reći da je spoj klasične i narodne književnosti, te bogat primjer tesavvufske turske književnosti.

Ešrefzade u svojim stihovima spominje četiri mutesavvifa: Abdulkadira Gejlaniya kojem je posvetio četiri medhije; Ibrahima Edhema izravno spominje u jednom bejtu, dok u četiri bejta aludira na njega govoreći o ljubavi zbog koje se ostavlja kruna, prijestolje i porodica; Haladža Mensura kao i njegovu poznatu rečenicu “Enel-Hakk” zbog koje je pogubljen; te šejha San’ana kojeg spominje u samo jednom bejtu.⁹⁶

2.2. *Müzekki'n-nüfus*

Müzekki'n-nüfus (*Onaj koji čisti duše*) je prozno djelo napisano na turskom jeziku. Sačuvan je veliki broj rukopisnih primjeraka ovog Rumijevog djela. U brojnim izdanjima *Müzekki'n-nüfusa* na latinici uviđa se da štampa nije vjerna originalu, te da je vršeno pojednostavljivanje i ubacivanje raznih dodataka. Prema riječima autora djelo je napisano 1448. godine.⁹⁷ Iako je naziv na arapskom jeziku, djelo je napisano na jednostavnom turskom jeziku, te je imalo veliku ulogu u predstavljanju tesavvufskog morala narodu. *Müzekki'n-nüfus* je drugo djelo po važnosti, pored *Divana*, u kojem su zapisana Rumijeva učenja.

2.3. *Tarikatname*

U djelu *Tarikatname* Ešrefoğlu Rumi govori o razumijevanju tesavvufa te *usulu*⁹⁸ tarikata koji će kasnije biti nazvan po njemu. Sačuvano je trinaest rukopisnih primjeraka ovog djela. U djelu *Menakıb-ı Eşrefzade* se navodi da je Rumi *Tarikatnamu* napisao nakon sedmogodišnjeg isposništva po povratku iz Hame. Premda je djelo napisano jedostavnim turskim jezikom, s aspekta sadržaja je zahtijevno za razumijevanje. Najznačajnija

---

⁹⁶Vidi više: A. Yılmaz, *Eşrefoğlu Rumi Divanı (İnceleme)*, str. 181-184.

⁹⁷M. Güneş, *İznikli Eşrefoğlu Rumi Divanı ve Menkıbeler*, str. 57.

⁹⁸Usul: pravila, principi, načela, propisi, derviška pravila. Vidi: F. Hadžibajrić, *Mali rječnik sufijsko-tarikatskih izraza*, str. 98.

karakteristika *Tarikatname* je isticanje važnosti ljubavi prema hazreti Aliji i ehl-i bejtu⁹⁹.¹⁰⁰ *Tarikatnama* je pisana isključivo za pripadnike tarikata.

3. UTJECAJ JUNUSA EMREA NA EŞREFOĞLU RUMIJA

Eşrefoğlu Rumi jedan je od najvažnijih sljedbenika Junus Emrea¹⁰¹ u četrnaestom i petnaestom stoljeću u Anadoliji. Njegov *Divan*, kao i Junusov, govori o potrebi vezivanja za šejha, ašku i spoznaji. Rumi je jako cijenjena ličnost zbog toga što je stari anadolski turski jezik koji se govorio na prostoru Anadolije, nakon Junus Emrea, sačuvao na najljepši način. Iz tog razloga je važan i za historiju turskog jezika.

Mehmed Fuat Köprülü kaže da i površna analiza Rumijevog *Divana* pokazuje da je pisao pod utjecajem Junusa. Abdülbaki Gölpınarlı u svome djelu *Eşrefoğlu* navodi kako su sve pjesme u Rumijevom Divanu zapravo nazire na Junusove. A. Halet Çelebi ističe da posebnu pažnju privlače stihovi u hece metru u kojima se eksplicitno uočava naklonost oponašanju Junusa.¹⁰² Jezik, stil i način izražavanja Junus Emrea toliko je utjecao na Eşrefoğlu Rumiya da možemo kazati da je Rumi u potpunosti pisao u Junusovom stilu.

Rumi u svojim stihovima koristi klasičnu sufijsku terminologiju koju je Junus prilagodio turskom jeziku. Jasan utjecaj Junus Emrea može se vidjeti u Rumijevim pjesmama koje u iskrenom maniru izražavaju njegova vjerska i tesavvufska uvjerenja.¹⁰³

---

⁹⁹Familija i potomstvo Poslanika; hazreti Fatima, Hasan, Husejn i Alija. Vidi: F. Hadžibajrić, *Mali rječnik sufijsko-tarikatskih izraza*, str. 21.

¹⁰⁰Usp.: A. Özkan, *Eşrefoğlu Rumi, Hayatı, Tesavvufî Görüşleri ve Eşrefiye Tarikatı*, str. 42-44.

¹⁰¹Turski sufijski pjesnik iz druge polovice trinaestog i početka četrnaestog stoljeća. Ne zna se mnogo o njegovom životu. Za Junusa se navodi da je služio kod svoga šejha Taptuk Emrea četrdeset godina u tekiji i tu duhovno sazrijevao. Autentične primjerke Junusovog *Divana* nije moguće naći. Broj pjesama u najstarijim primjercima njegovog *Divana* varira od 98 do 350, a u novijim prijepisima dostiže broj čak od petsto pjesama. Imajući u vidu vrijeme i prostor nastanka djela, može se zaključiti da je ono napisano književnim anadolskim dijalektom trinaestog stoljeća. Divan pripisan Junusu sastavljen je od mesnevija, a neki primjerci sadrže i poeziju u formi gazela i musammata. Većinom je pisan starim turskim slogovnim metrom. Vidi više: F. Nametak, *Historija turske književnosti*, str. 153-155.

¹⁰²Usp.: M. Güneş, *Eşrefoğlu Rumi ve Divanı*, str. 94-95.

¹⁰³Mustafa Sever, *Türk Halk Şiiri*, Ankara Üniversitesi Yayinevi, Ankara, 2013., str. 172.

4. EŞREFOĞLU RUMI U BOSNI I HERCEGOVINI

U dostupnoj literaturi na našem jeziku nismo pronašli ni jedan naučni rad koji se bavi životom i djelom Eşrefoğlu Rumija. Tek nekoliko rečenica u *Historiji turske književnosti* autora Fehima Nametka posvećeno je Rumiju. Nejasno je zašto profesor Nametak nakon izuzetno šturih informacija o Rumiju govori o heterodoksnim tarikatima i hurufijskom pokretu ne naznačavajući da li postoji i kakva je veza Rumija sa spomenutim.¹⁰⁴

Tokom istraživanja dosadašnjih prevoda Rumijevih gazela na bosanski jezik pronašli smo dva gazela koja je sa turskog jezika preveo Hamza Halitović. Riječ je o gazelima „Cemi'i enbiyalardan“ i „Hep fesat işlerime“.¹⁰⁵

Jedan od najpoznatijih Rumijevih gazela „Ayrıma“ prepjevan je na naš jezik pod nazivom „Ilahi, od Sebe me ne rastavi“, i često se uči posebno u sufijskim krugovima.¹⁰⁶ U medžmui¹⁰⁷ kadirijsko-bedevijske tekije Čeljigovići pored prepjeva spomenutog gazela „Ayrıma“ zabilježen je i prepjev Rumijevog gazela „Sultan Abdulkadir“.¹⁰⁸ Također u istoj medžmui gazel „Ovaj svijet s mukom teče“ („Hu isminin zakirleri“) pogrešno je pripisan Eşrefoğlu Rumiju.¹⁰⁹

U jednom rukopisnom primjerku medžmue koju posjedujemo u privatnoj biblioteci pronašli smo nekoliko gazela iz Rumijevog *Divana*, kao i jedan gazel iz *Müzekki'n-nüfusa* koji je i prepjevan na naš jezik¹¹⁰. Riječ je najvjerojatnije o oglavačkoj medžmui budući da su u njoj zabilježeni gazeli istih autora koji su zastupljeni i u medžmuama pohranjenim u Gazi

---

¹⁰⁴U literaturi koju smo koristili u ovom radu Eşrefoğlu Rumi se nigdje ne vezuje za hurufijski poret. Također, kol Eşrefije je ogranak kadirijskog derviškog reda o čemu smo već pisali, a ne bajramijskog kako to navodi prof. Nametak. Vidi: F. Nametak, *Historija turske književnosti*, str. 215-216.

¹⁰⁵Vidi više: Hamza Halitović, *Palača od ruže zbirka turskih sufijskih ilahija*, Fondacija „Baština duhovnosti“, Mostar, 2015., str. 74. i 115-116.

¹⁰⁶Grupa autora: Kadirijsko-bedevijski muhibi i derviši, *Ilahije, kaside, gazeli na bosanskom jeziku*, Kadirijsko-bedevijska tekija Čeljigovići - Sarajevo, Sarajevo, 2000., str. 60.

Video-zapis učenja spomenute ilahije dostupan je na: <https://www.youtube.com/watch?v=r2QLazgLnTk>

¹⁰⁷Rukopisni zbornik odabrane književne ili druge građe, često i privatnih zabilješki, koje je autor, sastavljač medžmue najčešće pripisivao za vlastite potrebe. Kako su u medžmuama vrlo često pravljene izbori pjesama iz divana raznih pjesnika čija djela do danas nisu u cijelosti sačuvana, tako su medžmue često jedini izvori saznanja o pjesničkom stvaralaštvu nekih pjesnika. Vidi: F. Nametak, *Pojmovnik divanske i tesavvufske književnosti*, str. 167.

¹⁰⁸Grupa autora: Kadirijsko-bedevijski muhibi i derviši, *Ilahije, kaside, gazeli na bosanskom jeziku*, str. 137-138.

¹⁰⁹Autor ovog gazela je sufijski pjesnik šesnaestog stoljeća Eroğlu Nuri. Eroğlu Nuri je bio pripadnik halvetijskog derviškog redu i autor manje zbirke poezije. Vidi: Mehmet Öcal Oğuz, „Eroğlu Nuri“, [www.http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/eroglu-nuri](http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/eroglu-nuri) (Zadnja posjeta 20.04.2021.)

¹¹⁰Riječ je o gazelu „Moga srca šehar,“ („Bu Gönül Şehrini Seyran Ederken“). Video-zapis učenja spomenute ilahije dostupan je na: <https://www.youtube.com/watch?v=RwTXG8PmogM>

Hurev-begovoj biblioteci.¹¹¹ Gazeli zabilježeni u tom rukopisu su: „Cem Olmuş Dervişleri Pirim Abdülkadirin“, „Tecellî Şevki Dîdârın Beni Mest Eyledi Hayrân“, „Ey Gönül Bir Derde Düş Kim Anda Dermân Gizlidir“, „Ey Allahım Beni Senden Ayırma“, „Yüreğime Dost Derdi Urdu Türülü Yâreler“, „Bu Gönül Şehrini Seyran Ederken“.

Utjecaj učenja Ešrefoğlu Rumija uočavamo u jednoj kasidi šejha Abdurrahmana Sikirića¹¹² što je svakako pokazatelj da su djela, a posebno gazeli Ešrefoğlu Rumija bili poznati i mutesavvifima sa naših prostora. Naime, Šejh Sirrija u jednom stihu kaže:

Hâris-i meydân-ı aşkım eşref-i sâni bugün

*Ja sam čuvar poprišta ljubavi i danas sam drugi Ešref*¹¹³

5. GAZELI EŠREFOĞLU RUMIJA

U ovom dijelu rada ponudit ćemo transkripciju i prijevod šest Rumijevih gazela i jedne košme. Pojašnjenja manje jasnih tesavvufskih termina i stihova bit će data u fusnotama. Prije nego što pređemo na obradu samih gazela, potrebno je ukratko se osvrnuti i definirati gazel kao pjesničku formu koja je najčešće zastupljena u *Divanu* Ešrefoğlu Rumija.

Gazel (ar. gazal, per. ghazal – ljubavna pjesma, ljubavno-elegijska poezija) je vrsta lirske pjesme koja je nastala u arapskoj poeziji, ali su je proslavili perzijski pjesnici Sadi i Hafiz u trinaestom, odnosno četrnaestom stoljeću.¹¹⁴ Gazel je, kao i kasida, monorimična

¹¹¹ Vidi: Salih Trako, „Medžmua pjesnika Šakira“, <https://www.anali-ghb.com/index.php/aghb/article/view/28/69> (Zadnja posjeta 21.04.2021.)

¹¹² Abdurrahman Sirrija je pjesnik na bosanskom i turskom jeziku. Bio je učenik fojničke medrese, a tesavvuf je izučavao kod šejha Husejna Zukića, koji ga je uveo u nakšibendijski tarikat i dao mu nadimak *Sirri*, po kome je poznat i kao pjesnik. Njegova poezija na turskom jeziku je tesavvufskog usmjerenja. Vidi: Lamija Hadžiosmanović, Emina Memija, *Poezija Bošnjaka na orijentalnim jezicima*, Preporod Sarajevo, Sarajevo, s.a., str. 186.

¹¹³ Šaćir Sikirić, *Pobožne pjesme (ilahije) šejh-Abdurrahmana Sirrije*, Državna tiskara, Sarajevo, 1941., str. 27. Važno je naglasiti da prof. Sikirić u fusnoti ističe vlastiti oprez kada je u pitanju značenje ovog stiha. Naime, tek pretpostavlja da je riječ o Ešrefoğlu Rumiju, s obzirom da se u stihu spominje samo ime Ešref. Na prvom znanstvenom kolokviju, *Šejh Abdurrahman Sikirić u bosanskoj kulturi* kojeg je organizovao Međunarodni forum Bosna u saradnji sa Općinom Stari Grad Sarajevo održanog 4. maja 2019. godine prof. dr. Samir Beglerović u svom izlaganju kaže da pretpostavlja da je ovog autora hazreti Sirrija naveo iz dva razloga. Jedan je upravo taj što uz tu sposobnost izražavanja tesavvufskog učenja u formi stihova Ešrefoğlu je bio poznat i pod nadimkom Divan sahibi. Drugi razlog počiva na činjenici da je Ešrefoğlu Rumi kol sahibija Ešrefija, ogranka kaderijskog tarikata, a sam šejh Sirrija je isticao uvažavanje pozicije hazreti Abdulkadira Gejlanija kao vrhovog evlije, kutb svoga vremena i prvaka svih tarikata. Snimak kolokvija je dostupan na YouTube kanalu: <https://www.youtube.com/watch?v=MWjXWSNDsqM>

¹¹⁴ Mirzet Hamzić, *Knjižvni termini – rječnik*, ITD Sedam, Sarajevo, 2001., str. 70.

pjesnička forma. Obično ne prelazi više od petnaest distiha (bejtova). Za gazel se smatra da je nastao od uvodnog dijela kaside – *nesib*¹¹⁵.¹¹⁶ U početku je to bila ljubavna pjesma, melanholičkog tona, koja je izražavala tugu zbog rastavljenosti od voljenog bića, a onda se sve više ispunjavala osjećajem mistične ljubavi prema Bogu.¹¹⁷

Pretpostavlja se da je gazel postojao i u vrijeme najvećeg predislamskog pjesnika arapskog svijeta Imru'ul-Kajsa i da ga je on prvi pjevao. Gazel je kod Perzijanaca još od najranijih dana islama prihvaćen kao veoma popularan oblik poezije. Može se općenito reći da je to u Perziji bila poezija ljubavi i vina, mada postoje i gazeli koji imaju sufijski i poučni karakter. Svaki nadareniji pjesnik je imao svoj stil u pisanju gazela, tako da postoji ogromna razlika među njima. Perzijski gazel je bio presudan da u turskoj poeziji prevlada ova pjesnička forma. U Anadoliji se gazel pojavio za vrijeme vladavine Seldžuka, u dvanaestom i trinaestom stoljeću. Budući da je službeni jezik Seldžuka bio perzijski, tako se u Anadoliji raširilo pjevanje gazela na perzijskom jeziku. Ta praksa je nastavljena sve do nastanka klasičnog perioda u osmanskoj turskoj književnosti koji je trajao od 1453. do 1860. godine. U tom periodu su nastali brojni gazeli koji se smatraju temeljem divanske poezije. Najčešće se susreću gazeli sa pet ili sedam distiha. Prvi stih gazela čija se oba polustiha rimuju se zove *matla*. Posljedni stih se naziva *makta* (*taç beyti*, *mahlas beyti*) u kojem obično pjesnik saopćava svoj mahlas (preudonim).¹¹⁸

Osnovna karakteristika gazela, kao i kaside, je da svaki bejt predstavlja zasebnu cjelinu, jednu potpunu misao. Ukoliko je gazel spjevan o jedinstvenoj temi zove se yekaheng (jednomelodični).¹¹⁹

Jezik tesavvufske poezije je izrazito bremenit, te je izuzetno zahtjevno vjerno prenijeti autorovu misao na drugi jezik. Stoga smo, kao što smo već napomenuli, objašnjenja ili različita prevodilačka rješenja navodili u fusnotama. Nakon kratkog uvoda u formu gazela i *Divan* Ešrefoğlu Rumija preći ćemo na obradu samih gazela.

---

¹¹⁵Uvodni dio kaside koji obično sadrži 15-20 bejtova. U njemu se iznosi cilj pjevanja kaside, ali budući da pjesnik obično ne počinje pjevanje kaside s pohvalom (medhijom), tako njen uvodni dio (*nesib* ili *tešbib*) obično sadrži opis proljeća, zime, Ramazana, Bajrama, ruže, sunbula, sunca itd. Vidi: F. Nametak, *Pojmovnik divanske i tesavvufske književnosti*, str. 192.

¹¹⁶Vidi više: Bećir Džaka, *Historija perzijske književnosti od nastanka do kraja 15. vijeka*, Naučnoistraživački institut „Ibn Sina“, Sarajevo, 1997., str. 68.

¹¹⁷Mirza Pecikoza, „Poezija Bošnjaka na orijentalnim jezicima – istočnjački motivi i bošnjački talenat“, www.akos.ba (zadnja posjeta 24.03.2021.)

¹¹⁸Usp. F. Nametak, *Historija turske književnosti*, str. 172.

¹¹⁹F. Nametak, „Šejhuhliislam Jahja i njegovi gazeli“, www.anali-ghb.com (zadnja posjeta: 03.04.2021.)

5.1. Gazel I

Aşk ile ol âşıkı sâdk ile ol sâdıkı

Mahbûbudur Hâlıkı sultan Abdülkadîrî

Aşık olan ülfete ırak demez Bağdat'a

Kadrin bilir ziyâde sultan Abdülkadiri

Devlet dilersen devlet izzet dilersen izzet

Eşiğinde kıl hizmet sultan Abdülkadiri

Eşrefoğlu Rûmî dervişlerin mahremi

Evliyâlar hemdemi sultan Abdülkadîrî¹²⁰

Prijevod:

S ljubavlju budi Njegov zaljubljeni, s iskrenošću Njemu odani

Stvoritelj mu je voljeni, za njega sultana Abdulkadira

Ko je ašik za prijateljstvo, ne kaže da je Bagdad daleko

Poznata mu vrijednost je, sultana Abdulkadira

---

¹²⁰Tercüman 1001 Temel Eser Heyeti, *Eşrefoğlu Divanı*, Tercüman Yayınları, İstanbul, bez godine izdanja, str. 106.

Mustafa Güneş navodi da su stihovi ovog gazela u rukopisnim primjercima na osmanskome turskom jeziku zabilježeni u bejtovima, te ih on tako i prenosi u transkripciju. Vidi: M. Güneş, *Eşrefoğlu Rumi ve Divanı*, str. 91.; Međutim, uvidjeli smo da su u nekim transkripcijama ovi bejtovi zabilježeni u četverostihu. Kao što smo naveli u dijelu 2.1. našeg rada, ukoliko se bejtovi pojedinih gazela Eşrefoğlu Rumija na sredini podijele na dva dijela mogu se preobraziti se u formu košma. Stoga ovaj gazel može poslužiti kao izvrstan primjer.

To je sreća ako tražiš sreću, to je veličina ako tražiš veličinu

Na pragu mu *hizmet* čini, sultanu Abdulkadiru

Ešrefoğlu Rumi, čuvar tajne derviša

Sluga je on evlijama, sultana Abdulkadira

Analiza sadržaja:

Pjesma koju je Ešrefoğlu Rumi posvetio Abdulkadiru Gejlaniju, osnivaču kadirijskog tarikata, po kome je ovaj derviški red dobio ime. Kadirijske su jedan od najstarijih i najrasprostranjenijih derviških redova u islamskom svijetu. Ešrefoğlu Rumi je bio pripadnik kadirijskog tarikata i osnivač ešrefijskog ogranka ovog reda, a svojom sufijskom poezijom je ostavio dubok trag u derviškim krugovima. Rumi je isticao uvažavanje pozicije hazreti Abdulkadira Gejlanija kao prvaka svih tarikata i njemu je u svom *Divanu* posvetio četiri gazela kao što smo to ranije naveli. Derviš treba neprestano biti u vezi sa svojim šejhom, te u svakom momentu duhovno osjećati njegovo prisustvo. Duhovni centar jednog tarikata je sjedište šejha, pa tako i Rumi u svojim stihovima spominje Bagdad, grad u kome je djelovao i u kojem se nalazi turba Abdulkadira Gejlanija. Kada Rumi spominje Bagdad smjera na tu duhovnu vezu sa šejhom, jer iz literature saznajemo da Rumi nikada nije (fizički) posjetio Bagdad. Jedan od znakova uspostavljene duhovne veze sa učiteljem je i *hizmet*. *Hizmet* označava služenje šejhu ali i svim Božijim stvorenjima općenito, odnosno svako dobročinstvo učinjeno radi Božijeg zadovoljstva.

5.2. Gazel II

Gönül Dost'un cemâl âyinesidir

Gönül kim pas ola Dost'un nesidir

Hayatıdır kulûbun zıkr-i mahbûb

Hayal-i Dost gönüller munisidir

Hayâl-i gayrdan gönlün safa kıl

Ki sâfi gönüle Dost konasıdır

Gönülde dir gönülde pertev-i Dost

Bu gönüller anın genchânesidir

Gönülde buldu Dost'u aşınalar

O taşra isteyen bigânesidir

Gönül Arşdan uludur nice bin Arş

Gönül zerresinin bir dânesidir

Gönül esrarı dersem akla sığmaz

Hâss ül has tevhidin hazânesidir

Yu kemter Eşrefoğlu Rûmî gönlü

Sınık mecrûh u hem virânesidir¹²¹

---

¹²¹ Tercüman 1001 Temel Eser Heyeti, *Eşrefoğlu Divanı*, str. 168.

Prijevod:

Srce je ogledalo Božije ljepote

Ako srce zahrđa, šta je ono Gospodaru

Život srdaca je u spominjanju Voljenog

Sjećanje na Dosta prijatelj je srca

Od sjećanja na druge srce svoje očisti

Jer u tom čistom srcu Dost obitava

U srcu srca je nur Božiji

Takva srca su Njegove riznice

Oni koji znaju¹²² Dosta u srcu su pronašli

Isposnik je onaj ko to kameno mjesto traži

Pa da je i hiljadu *Aršova*¹²³, od *Arša* srce uzvišenije je

Srce je jedinstvena čestica

Ako srca tajnu kažem, razum mi je pojmit neće

---

¹²²To jest *Arifi billahi* - Onaj ko je došao do spoznaje, osoba koja je spoznala Boga. Arif spoznavši Allahovo postojanje prolazi se od nepostojećeg bitka i postaje osoba koja postoji sa postojanjem Boga. Vidi: F. Nametak, *Pojmovnik divanske i tesavvufske književnosti*, str. 36.

¹²³Hazreti Hakkovo prijestolje na sedmom sloju nebesa, mjesto pojave veličine i svemoći Milostivog. Vidi: Adem Karadžović, »Tumač nekih riječi i izraza«, u: Ahmed Zarifi-baba, *Zbirka savjeta i uputa*, Oslobođenje, Sarajevo, 1977., str. 110.

Jer to je riznica Božijeg jedinstva koja se daruje samo odabranima

Srce roba ponizna Ešrefoğlu Rumija

Ranjeno je, slomljeno, zgarište je postalo

Analiza sadržaja:

Srce duhovnog putnika treba postati poput blistavog ogledala, oporučuje Ešrefzade, kako bi se u njemu oslikavale Božije manifestacije, a spoznaja svakim trenom bivala iznova obogaćena, jer se Allah, džellešanuhu, nikada identično ne obznanjuje. Ne može se iskoračiti na mejdan ljubavi ukoliko je srce zaokupljeno prolaznim i ne oslobodi se svog jastva tako da srce izgara u ljubavi prema Jedinom. Sve dok je za derviša ovaj svijet nešto čemu se srce usmjerava mimo Njega (*ma sivahu*), borba sa niskostima vlastite duše još uvijek traje. Ljudska se srca bude iz nemara i zaokupljenosti prolaznim svijetom stalnim spominjanjem Voljenog Gospodara sve dok osim Njega u srcu ne ostane ništa. Takvo čisto srce postaje pripravnim prostorom za neposredno iskazivanje Božijih imena i atributa. Istinski spoznavalac Allaha, džellešanuhu, sve promatra očima srca svoga i u svemu prepoznaje Božije djelovanje, pa i za stanja lahkoće i poteškoće zna da dolaze od Njega i na tome je strpljiv i zahvalan.

5.3. Gazel III

Cemi'-i enbiyâlardan Muhammed cümlemin şâhı

Yüzü nurundan almışlar felekler şems ile mâhı

Yedi kat gökleri geçdi kadem arş üstüne basdı

İrişti Kabekavseyn'e tavâf eyledi dergâhı

Anın seyr ü sülûkinden melekler âciz olmuşlar

Ki bin yılda varamazlar o bir demde varıb râhı

Vireydim canımı kurban senin yoluna ey Ahmed

Aceb bir kez yüzün görsem seher vakti sehergâhı

Bu Eşrefoğlu Rumi'nin günahı çokdürür gâyet

Şefaât kıl ya Muhammed yüzün şems ü kamer mâhı¹²⁴

Prijevod:

Od svih Božijih poslanika Muhammed je sultan svima

Nebeske sfere, sunce i mjesec uzimaju svjetlost s nura lica njegovog

Prođe sedam kata nebesa, svojom stopom kroči do Arša

Pristiže do *kabikavsejna*¹²⁵, na tom mjestu tavaf učini

Na njegovom duhovnom putovanju meleki nemoćni ostaše

Za hiljadu godina neće dospjeti gdje on u jednom dahu stig'o je

Da svoju dušu žrtvujem na tvom putu, o Ahmede

---

¹²⁴ A. H. Čelebi, *Eşrefoğlu Divanı*, str. 98.

¹²⁵ Dva luka, razdaljina od dva luka. Ovaj se termin koristi u Kur'anu (*An-Nağm*, 8-9) „Zatim se približio pa nadnio-blizu koliko dva luka ili bliže“. Time se opisuje blizina Muhammeda a.s. Bogu u vrijeme Miradža, Muhammedovog a.s. uspeća na nebo. Ovo je čest motiv u divanskoj poeziji gdje se čitav događaj često simbolizira samo sa ove dvije riječi kabe kavsejn. Vidi: F. Nametak, *Pojmovnik divanske i tesavvufske književnosti*, str. 141.

Da mi je samo da ti jednom vidim lice u zoru, praskozorje

Ovaj Ešrefoğlu Rumi pun grijeha je

Podari mu svoj šefa'at o Muhammede, jer tvoje lice osvjetljava sunce i mjesec

Analiza sadržaja:

Ešrefoğlu Rumi se sa ovim gazelom uvrstio u plejadu brojnih pjesnika i književnika koji su pisali stihove o Božijem poslaniku Muhammedu, alejhisselam. Rumi poseban akcenat stavlja na svjetlost duha Muhammedova (*nur-i Muhammedijja*¹²⁶) čijom svjetlošću sijaju i sunce i mjesec. *Nur-i Muhammedijja* je odraz sveukupnosti Božijih Imena i iz te zbilje je nastalo sve stvoreno. Nadalje Rumi predstavlja veličinu i vrijednost Poslanika kroz opis veličanstvenog noćnog putovanja, u islamskoj tradiciji poznatog kao miradž. Poslanik je na miradžu počastvovan Božijom blizinom koja nikada prije nije bila ukazana niti jednom čovjeku, poslaniku ili meleku. Rumi je u svojim stihovima na vrlo slikovit način opisao to časno putovanje. U posljednjem bejtu, koji je ujedno i mahlas bejt, Rumi sebe opisuje kao grješnika, te moli Poslanika za šefa'at, tj. zauzimanje na Sudnjem danu.

5.4. Gazel IV

Ezelden aşk oduna yane geldim

İçdim aşkın şarabın kane geldim

Cüdâ düşmüş yârinden bir garibim

Visâlin isteyü hicrâne geldim

---

¹²⁶ Muhammedova a.s. svjetlost. U tesavvufu je korijen svega Muhammedova a.s. svjetlost. Vidi: F. Nametak, *Pojmovnik divanske i tesavvufske književnosti*, str. 197.

Şu blblm ki glden ayrı dşdm

Firkyle bu hristne geldim

Kararım yok cihandan tiz giderim

Bu sret mlkne mihmne geldim

Benim Yusuf bugn Ken'an ili'nde

Beden misrndaki zindane geldim

Bana dzehtir ansz kamu cennet

Anin gayrna n bgne geldim

Bu nefsin leşkerin kırmağ daim

Bahadır oluben meydana geldim

Gaz etmeliğe bu nefs'i şoma

O Dost yoluna can kurbane geldim

Şikrım sre bu sahraya ıktım

Adam iletmeğe Sultan'e geldim

Hakk'ı bilmeğe geldim bunda bell

Ne cennet hr u ne rdvne geldim

Hakka bildim ki âdem doğru yoldur

Aninçün azm edüp insane geldim

Bugün bil Dost'u Eşrefoğlu Rumi

Yarın deme ki vah pişmâne geldim¹²⁷

Prijevod:

Još u *ezelu*¹²⁸ vatru ljubavi sam zapalio

Ispio sam vino ljubavi i tako opijen postao

Rastavljen od svog Voljenog, pravi siromah postadoh

Rastanak podnosim kako bi se u *vuslatu*¹²⁹ s Tobom stopio

Ja bulbul sam, od ruže odvojen

U boli rastanka dođoh na ovaj prolazni svijet

Prolazan sam i s ovog svijeta ću brzo otići

Na ovaj svijet sam kao gost i došao

Moj je Jusuf danas u zemlji Ken'an¹³⁰

---

¹²⁷Tercüman 1001 Temel Eser Heyeti, *Eşrefoğlu Divanı*, str. 133.

¹²⁸Prošlo, iskonsko, vrijeme koje nema početka, prapočetak. Vidi: F. Hadžibajrić, *Mali rječnik sufijsko-tarikatskih izraza*, str. 25.

¹²⁹Prispijeće, dolazak, ostavrivanje cilja. U tesavvufu vuslet znači „doći do voljene osobe“. Vidi: F. Nametak, *Pojmovnik divanske i tesavvufske književnosti*, str. 253.

U tijelu zarobljen, zindanu *misirskom*¹³¹

Cio Džennet bez Njega mi Džehennem

Ja prekidoh vezu sa svim mimo Njega

Danonoćno borim se da svoj *nefs*¹³² pokorim

Poput junaka na mejdan ja izadoh

Dođoh da se borim sa dušom nepokornom

I na Božijem putu da dušu svoju žrtvujem

Umjesto u lov, otišao sam da budem ulovljen

Da stignem do Sultana i rob Mu postanem¹³³

Nema sumnje da sam došao kako bi svoga Hakka spoznao

Nit zbog džennetskih hurija, nit Ridvana nisam došao

Znao sam da je spoznat Hakka pravi put za čovjeka

Zbog toga se trudim da bi istinski čovjek postao

---

¹³⁰Jusuf je sin poslanika Jakuba a.s.. Spominje se i kao Jusuf Ken'anski, jer se sa ocem naselio u Ken'anu (staroj Fenikiji). U perzijskim sufijskim stihovima Jusuf a.s. je simbol duše, *ruha*, sputane u materiji tijela. Vidi: F. Nametak, *Pojmovnik divanske i tesavvufske književnosti*, str. 259.

¹³¹Egipat. U poeziji je to zemlja u koju se, nakon odlaska iz Ken'ana nastanio Jusuf a.s.. Ibid, str. 176.

¹³²Duh, duša, bit, ono što je vezano za unutrašnje stanje čovjekovo. Sufije ovim terminom označavaju loše osobine, čud. Nefs ima sedam stupnjeva, od *nefs-i emmare* – čovjekove duše koja teži lošim postupcima do *nefs-i safiyye* – duše potpuno očišćene od loših misli i djelovanja. Vidi: Ibid, str. 189-190.

¹³³Ovaj bejt je izuzetno zahtjevan za prevesti, te je teško prenijeti njegovo značenje tako da se uklapa u kontekst cijelog gazela. Stoga smo ponudili prijevod koji, po našem razumijevanju, najbolje odgovara poruci koju je Rumi htio prenijeti.

Danas Ešrefoğlu Rumi za Boga ti znaj

Sutra ne reci pokajah se ja

Analiza sadržaja:

Čovjekova ljubav prema Bogu pojavila se još pri prvom svjedočenju Boga Dragoga, u *ezeli*. Tad su duše posvjedočile i bile u blizini svog Voljenog. Nakon dolaska na ovaj svijet duša biva odvojena od svog iskonskog staništa i zarobljena u tijelu, pa stoga plače tugujući i žudeći ponovnom sastanku. Pjesnik slikovito spominje poslanika Jusufa koji je bio zarobljen u Egiptu. Zatvor za Rumija predstavlja simbol čovjekovog tijela, a Jusuf je simbol duše. Cilj duhovnog putnika je održati živim sjećanje na tu praiskonsku ljubav i svjedočenje Boga, te ne dozvoliti nefsanskim strastima i željama koje su vezane za prolazno da prevladaju. Rumi sebe poređi sa slavujem, što je jedan od najčešćih motiva u divanskoj poeziji koji simbolizira ašika. Ašik uvijek tuguje za ružom, a ruža je simbol mašuka, Voljenog. Čovjekova glavna misija na ovome svijetu jeste spoznaja Boga. Za sufije spoznaja Boga je neodvojiva od spoznaje svijeta jer svijet odražava prisutnost i neposrednost Boga. Cilj spoznaje je ostvariti jedinstvo s Apsolutom. Ešrefoğlu nastoji ostvariti tu spoznaju kako se na onom svijetu ne bi kajao. Ovaj gazel možemo uporediti sa ilahijom Junusa Emrea „Bana Seni Gerek Seni“. Rumi pjeva o vinu ljubavi kojim je opijen, te poput Junusa ne želi ništa doli svog Voljenog. U Junusovim stihovima jasno je iskazana njegova težnja za spoznajom Hakka i kušanjem stvarne i neprolazne ljubavi:

Aşkın şarabından içem

Da popijem vino Tvoje ljubavi

Mecnun olup dağa düşem

Da postanem Medžnun i da se otisnem u planine

Sensin dün ü gün endişem

Stalno mislim o Tebi

Bana seni gerek seni¹³⁴

Meni trebaš Ti, samo Ti¹³⁵

Vino u sufijskoj poeziji predstavlja znanje koje prethodi spoznaji Boga. Iz stihova oba pjesnika vidimo da njihov cilj nije Džennet nego spoznaja Apsoluta i susret s Njim. Za

---

¹³⁴ Junus Emre, *Yunus Emre Divanı*, priredio: Burhan Toprak, Odunpazar Belediyesi Yayınları, Istanbul, 2006., str. 114.

¹³⁵ Prijevod preuzet sa neobjavljenog predavanja prof. dr. Alene Čatović održanog 09.12.2016. godine u okviru predmeta Uvod u tursku književnost I.

Rumija Džennet bez Boga postaje Džehennem, ne teži ni za hurijama ni Ridvanom, oni nisu cilj njegovog dolaska na ovaj svijet nego naprotiv cilj je spoznaja Hakka. Džennet za Junusa predstavlja dvorac sa nekoliko hurija, no njegova potreba nisu hurije, već Uzvišeni Bog:

Cennet Cennet dedikleri	Ono što nazivaju Džennetom
Birkaç köşkle birkaç huri	To je jedan dvorac sa nekoliko hurija
İsteyene ver sen anı	Onome ko želi daj mu to
Bana seni gerek seni ¹³⁶	Meni trebaš Ti, samo Ti ¹³⁷

5.5. Gazel V

Cihâni hiçe satmaktır adı aşk

Döküp varlığı gitmektir adı aşk

Elinde sükkeri ayruğa sunup

Ağuyu kendi yutmaktır adı aşk

Belâ yağmur gibi gökten yağarsa

Başını ona tutmaktır adı aşk

Bu âlem sanki oddan bir denizdir

Ona kendini atmaktır adı aşk

---

¹³⁶ Junus Emre, *Yunus Emre Divanı*, priredio: Burhan Toprak, Odunpazar Belediyesi Yayınları, Istanbul, 2006., str. 114.

¹³⁷ Prijevod preuzet sa neobjavljenog predavanja prof. dr. Alene Čatović održanog 09.12.2016. godine u okviru predmeta Uvod u tursku književnost I.

Var Eşrefoğlu Rûmî bil hakikat

Vücûdu fâni etmektir adı aşk¹³⁸

Prijevod:

Prodati u besćenje ovaj svijet, to se zove ljubav

Odbaciti svoje jastvo pa potom nestati, to se zove ljubav

Ponuditi drugom šećer u rukama

Otrov sam ispiti, to se zove ljubav

Da nevolje s neba poput kiše padaju

Glavu svoju prema njemu okrenuti, to se zove ljubav

Ovaj svijet je poput mora od vatre

Baciti se u njega, to se zove ljubav¹³⁹

Eşrefoğlu Rumi istinu spoznaj

Zanemarit svoje postojanje, to se zove ljubav

Analiza sadržaja:

Ljubav je usađena u čovjekovu bit, pa stoga ne postoji nijedan vid egzistencije u kojem se ona ne odražava. Ljubav se prema sufijama očituje u zanemarivanju ovog svijeta i

---

¹³⁸ M. Güneş, *İznikli Eşrefoğlu Rumi Divan ve Menkabeler*, str. 140.

¹³⁹ Ovaj bejt je aluzija na kur'anski ajet o Ibrahimu a.s. nakon što je bačen u vatru: „O vatro – rekosmo Mi – postani hladna i spas Ibrahimu!“ (Al-Anbiya, 69, prevod je Korkutov).

odricanju sebe. Put ljubav je blagoslovljeni put na kojem derviš nastoji davati prednost drugima nad sobom. Ovaj svijet oćarava onoga ko se njemu preda i pun je iskušenja, koja su poput vatre, zbog toga što narušavaju ćovjekovu vezu sa Bogom. Stoga poput Ibrahima a.s. potrebno je u tu vatru ući slaveći Boga i ni na trenutak Ga ne zaboravljati, jer je samo tako moguće da ta vatra postane hladna i spasonosna.

5.6. Gazel VI

Bu dervişlik yolına sıdk ile gelen gelsün

Hak'dan özge ne ki var gönlünden silen gelsün

Dervişlik didükleri bi-nihayet denizdür

Bu payansuz denizin mevcini duyan gelsün

Dervişlik didükleri bir tükenmez kan olur

Has ü am kul u sultan bu kandan alan gelsün

Derviş dolu nur doğar her lahza göğe ağar

Ben diyem doğru haber canına kıyan gelsün

Dervişin gözi açık dün ü günü uyanık

Bu söze Tanrım tanık bakmadan gören gelsin

Dervişin kulağı sak Hak'dan alur ol sebak

Deprenmedin dil dudak sözi işiden gelsün

Derviŝin kolı uzun ıkarur münkir gözin

Ŗarkdan garba düpdüzin sonmadik iren gelsin

Derviŝler Hakk'ın dostı canları ezel mesti

Aŝk ŝem'ini yakdılar pervane olan gelsün

Bu Eŝrefođlu Rûmî derviŝliđe geledi

Nefsindendir ektiđi nefsin öldüren gelsün¹⁴⁰

Prijevod:

Na ovaj put derviŝa nek dođe samo onaj ko čistog srca je

Nek dođe samo ko iz srca sve osim Hakka izbris'o je

Ono ŝto se zove biti derviŝ more je beskrajno

Nek dođe ko čuo je val mora beskrajnog

Ono ŝto se zove biti derviŝ nepresuŝan izvor je

Svak, bio rob il' sultan, nek dođe ako pije s tog izvora

Derviŝ se rađa obasjan Bođijim nurom, svakog trena k nebu se uzdiđe

Ŗto god kađem istina je, nek dođe ko sebe odrekao se

---

¹⁴⁰ A. H. elebi, *Eŝrefođlu Divanı*, str. 122-123.

Derviševom oku ništa ne promiče, danonoćno budno je

Bog mi je svjedok za ove riječi, nek dođe ko gleda očima srca

Uho derviša oprezno je, tu pouku od Hakka uzima

Nek dođe ko čuje riječi, bez pokreta jezika i usana

Ruka derviša duga je¹⁴¹, izbija nevjerniku oba oka

Ona se od istoka do zapada pruža, nek dođe ko ustrajan je¹⁴²

Derviši su prijatelji Hakka, još u *ezelu* njihove duše su se opile

Svijecu aška zapalile, nek dođe poput leptira ko je¹⁴³

Otkad dervišem postao Ešrefoğlu Rumi je

Sve što je trpio zbog svog nefsa je, nek dođe ko nefis pokorio je

Analiza sadržaja:

Tematika ovog gazela jesu karakteristike derviša. Prema Rumijevom učenju prvi uvjet koji osoba treba ispuniti prilikom stupanja u derviški red jeste čisto srce. Derviš treba očistiti svoje srce tako što će napustiti sve ono što ga odvraća od Uzvišenog Boga. U tesavvufu svi ljudi su jednaki bez obzira da li to bio sultan, rob ili običan čovjek. Rumi poziva svakoga ma ko i kakav bio da se napije sa tog čistog i nepresušnog izvora. Odricanje svoga jastva je neophodno za duhovno napredovanje. Derviš treba zanemariti sebe te srcem trajno biti usmjeren ka Allahu. Derviš koji stalno uči zikr postiže čistoću svoje nutrine, a kome je

---

¹⁴¹Ovaj stih aludira na to da je čast i snaga derviša u njegovoj prisnosti sa Hakkom, tako da bi se stih mogao prevesti i kao: Derviška snaga je velika.

¹⁴²Tj. onaj ko neće pokleknuti pred iskušenjima i poteškoćama, i ko neće odustati na pola puta.

¹⁴³U vatri ljubavi prema Hakku sagoriti i sebe u potpunosti zanemariti. Svoj ego uništiti tako da svo djelovanje i želje na ovome svijetu budu u skladu sa djelima kojima je Gospodar zadovoljan.

njegova nutrina čista on boravi u Božijem prisustvu (hadretu). Duhovni putnik također treba biti ustrajan u bogoslužju, svoj život urediti prema Božijim naredbama i zabranama. Pravi ašik je prijatelj Boga, jer on svoj život uređuje po Njegovim principima. Derviš treba biti u stalnoj borbi sa svojim nefsom, koriti ga i podsticati ga da nastavi put, te ne dozvoliti da ga nešto odvrati od njegovog cilja.

5.7 Pjesma u formi košma

Važna karakteristika Rumijeve poezije je i upotreba forme košma. Poetski oblik košma je najviše njegovan i korišten u narodnoj književnosti, a koristio se kao ekvivalent gazela u klasičnoj književnosti. U nama dostupnim primjercima Rumijevog *Divana* gazeli od košme nisu odvojeni u posebna poglavlja, što nije slučaj sa ostalim poetskim formama. U nastavku ćemo predstaviti jednu Rumijevu pjesmu u formi košma.

Elvedâ ey mah-i tâbân elveda

Elvedâ ey mihr-i Yezdân elveda

Elvedâ ey âfitab-ı şer'i din

Elvedâ ey mah-i tâbân elveda

Gündüzün bayram idi sâimlere

Her gecen bir Kadr idi kâimlere

Nurdan bir tâc idin âlemlere

Elvedâ ey mâh-i tâbân elveda

Leyle-i Kadr ü Berât idin bize

Hem dahi savm u salât idin bize

Nar u düzahtan necât idin bize

Elvedâ ey mâh-i tâbân elveda

Yılda bir kez şehri seyrân eyledin

Kendüzün bu halka mihmân eyledir

Sonra tâvûs gibi cevlân eyledin

Elveda ey mâh-i tâbân elveda

Hazrete bizden şikâyet eyleme

Aybimiz çoktur hakâret eyleme

Eşrefoğlu'na melâmet eyleme

Elveda ey mâh-i tâbân elveda¹⁴⁴

Prijevod:

Zbogom ti, o svijetli mjeseče, zbogom

Zbogom ti, o sunce Božije, zbogom

Zbogom ti, o sunce šeriata

Zbogom ti, o svijetli mjeseče, zbogom

Dan tvoj za postače bajram je bio

Svaki tren za klanjače vrijedan je bio

---

¹⁴⁴ M. Güneş, *İznikli Eşrefoğlu Rumi Divan ve Menkıbeler*, str. 137.

Mustafa Güneş u svojoj doktorskoj disertaciji navodi da je ova pjesma napisana u formi košme. Vidi: M. Güneş, *Eşrefoğlu Rumi ve Divanı*, str. 91.

Budući da je pjesma u svim transkripcijama koje su nam bile dostupne prenešena u katrenu, smatramo da je tvrdnja dr. Güneşa tačna, te da je ova pjesma nije napisana u formi gazela.

Kruna od nura svjetovima ti si bio

Zbogom ti, o svijetli mjesече, zbogom

Bio si nam noć *Kadra*¹⁴⁵ i *Berata*¹⁴⁶

I bio si nam post i namaz

Bio si nam spas od džehennemske vatre

Zbogom ti, o svijetli mjesече, zbogom

Jednom u godini grad posjetio si

Ovom narodu gost bio si

Zatim poput pauna plesao si¹⁴⁷

Zbogom ti, o svijetli mjesече, zbogom

Nemoj se Bogu žaliti na nas

Naših grijeha je mnogo, ne sramoti nas zbog toga

Ne kori ti svog Ešrefoğlua

Zbogom ti, o svijetli mjesече, zbogom

Analiza sadržaja:

Ova pjesma govori o časnom i odabranom mjesecu Ramazanu. Ramazan je deveti mjesec islamskog lunarnog kalendara, mjesec posta koji je strogo naređena dužnost svakom

---

¹⁴⁵Noć u kojoj je otpočeta objava Kur'ana. Vidi: F. Nametak, *Pojmovnik divanske i tesavvufske književnosti*, str. 160.

¹⁴⁶Petaesta noć lunarnog mjeseca Šabana, noć kada se propisuje sudbina. Ibid

¹⁴⁷Kao što paun raširi svoje perje, pa se ono otkrije u svojoj raznobojnosti, tako i ovaj mjesec kada dođe sa sobom donese mnogobrojne blagodati. Odlazak ovog mjeseca je poput sklapanja paunovog perja.

muslimanu. U ovoj pjesmi Rumi se oprašta od dragog gosta, svijetlog mjeseca čiji je svaki dan i svaki trenutak posebno vrijedan. U mjesecu Ramazanu nalazi se i blagoslovljena noć Kadra. Zadnja trećina Ramazana je spas od džehennemske vatre, o čemu i Rumi pjeva u svojim stihovima. U posljednjoj strofi Ešrefzade izražava svoj žal zbog odlaska mubarek mjeseca.

Zaključak

U ovom radu ponudili smo prijevod i analizu odabranih gazela iz *Divana* Ešrefoğlu Rumija. Rumijeva poezija, kao i općenito tesavvufska poezija, je neiscrpno vrelo za istraživanje različitih aspekata tesavvufske misli. Za razumijevanje Rumijevog tesavvufskog učenja potrebno je poznavati njegov životni i duhovni put te smo stoga u prvom poglavlju rada predstavili Rumijevu biografiju. Nakon istraživanja prisustva Rumijevih učenja i poezije na našim prostorima ustanovili smo da do sada nije napisan nijedan rad kojim bi se ovaj velikan tesavvufske misli i divanski pjesnik predstavio bosanskohercegovačkoj čitalačkoj publici.

Rumi je jedan od prvih sufijskih pjesnika koji su pisali djela o tesavvufu na starom anadolskom turskom jeziku. O Rumijevom životu najviše podataka pružaju *menkibe*, odnosno predaje koje opisuju događaje iz života nekog evlije. Njegovo najznačajnije i jedino poetsko djelo je *Divan*. Rumijev *Divan* nije obiman, sastoji se od dvije stotine dvadeset pjesama. Poput divana drugih divanskih pjesnika i u *Divanu* Ešrefoğlu Rumija dominiraju gazeli.

U ovom radu izdvojili smo šest Rumijevih gazela i jednu košmu te ponudili njihov prijevod i analizu sadržaja. Zaključno možemo reći da svi gazeli sadrže sufijsko-tesavvufske motive, te univerzalne pouke i simbole karakteristične za tekijsku književnost. Ešrefoğlu Rumi je pokazao izniman uspjeh u izražavanju sufijskih ideja na starom anadolskom turskom jeziku. Ešrefoğlu smatra da čovjek kao ljudsko biće ne može spoznati Boga svojim umom, već se Bog može spoznati samo putem srca. Sufija nastoji da se odrekne svoga nefsa, odnosno svojih strasti i svega onoga što ga veže za ovaj svijet. Tek kada se odrekne svega ovozemaljskog on uspijeva istinski spoznati Boga. Rumi kroz svoje stihove često prenosi poruku da je jedini, stvarni, apsolutni bitak zapravo Bog, a sve mimo Njega je prolazno. Sve što vidimo na ovom svijetu je emanacija Božijeg postojanja. Put spoznaje Boga je put tarikata. Ešrefoğlu Rumi, jedan od važnih predstavnika tekijske književnosti, nastojao je kroz svoja djela širiti tesavvufski nauk na turskom jeziku koristeći pritome univerzalne motive, simbole i pouke.

Literatura

1. Akgündüz, Ahmed i Öztürk, Said, *Nepoznata Osmanska država tokom sedam stoljeća*, prevela: Ramiza Smajić, Dobra knjiga, Sarajevo, 2016.
2. Alibašić, Ahmet, *Historija osmanske države (hrestomatija)*, Fakultet islamskih nauka u Sarajevu, Sarajevo, 2005.
3. Beglerović, Samir, *'Abd al Qadir al Gaylani i derviški red kaderija*, Fakultet islamskih nauka i Hadži Sinanova tekija, Sarajevo, 2009.
4. Čelebi, Asaf Halet, *Eşrefoğlu Divanı*, Hece Yayınları, Ankara, 2015.
5. Četintaš, Ibrahim, *Eşrefoğlu Rumi'de Ahlak*, neobjavljeni magistarski rad, Univerzitet u Ankari, Ankara, 1999.
6. Čehajić, Džemal, *Derviški redovi u jugoslovenskim zemljama sa posebnim osvrtom na Bosnu i Hercegovinu*, Orijentalni institut u Sarajevu, Sarajevo, 1986.
7. Džaka, Bećir, *Historija perzijske književnosti od nastanka do kraja 15. vijeka*, Naučnoistraživački institut „Ibn Sina“, Sarajevo, 1997.
8. Emre, Junus, *Yunus Emre Divanı*, priredio: Burhan Toprak, Odunpazar Belediyesi Yayınları, Istanbul, 2006.
9. Fidan, Kasim, *Eşrefoğlu Rumi*, Semerkand, Istanbul, 2013.
10. Güneş, Mustafa, *Eşrefoğlu Rumi ve Divanı*, neobjavljena doktorska disertacija, Univerzitet İnönü, Malatya, 1994.
11. Güneş, Mustafa, *İznikli Eşrefoğlu Rumi Divan ve Menkibeler*, Höşgörü Yayınları, Istanbul, 2014.
12. Hadžibajrić, Fejzulah, *Mali rječnik sufijsko-tarikatskih izraza*, bez izdavača, Sarajevo, 2006.
13. Hadžiosmanović, Lamija i Memija, Emina, *Poezija Bošnjaka na orijentalnim jezicima*, Preporod Sarajevo, Sarajevo, s.a.

14. Halitović, Hamza, *Palača od ruže zbirka turskih sufijjskih ilahija*, Fondacija „Baština duhovnosti“, Mostar, 2015.
15. Hamzić, Mirzet, *Knjižvni termini – rječnik*, ITD Sedam, Sarajevo, 2001.
16. Ihsanoglu, Ekmeleddin, *Historija Osmanske države i civilizacije*, preveli: Kerima Filan, Enes Karić, Amina Šiljak-Jesenković, Orijentalni institut u Sarajevu i IRCICA, Sarajevo, 2004.
17. Inaldžik, Halil, *Osmansko carstvo – Klasično doba 1300-1600.*, Utopija, Beograd, 2003.
18. Kadirijsko-bedevijski muhibi i derviši, *Ilahije, kaside, gazeli na bosanskom jeziku*, Kadirijsko - bedevijska tekija Čeljigovići - Sarajevo, Sarajevo, 2000.
19. Karadžović, Adem, »Tumač nekih riječi i izraza«, u: Ahmed Zarifi-baba, *Zbirka savjeta i uputa*, Oslobođenje, Sarajevo, 1977.
20. Köprülü, Fuad, *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*, Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara, 1976.
21. Muslu, Ramazan, *Temelleri İznik'te Atılan Bir Tesavvuf Yolu: "Eşrefiyye"*, Uluslararası İznik Sempozyumu, Iznik, 2005.
22. Nametak, Fehim, *Historija turske književnosti*, Orijentalni institut u Sarajevu, Posebna izdanja XL, Sarajevo, 2013.,
23. Nametak, Fehim, *Pojmovnik divanske i tesavvufske književnosti*, Orijentalni institut u Sarajevu, Posebna izdanja XXVII, Sarajevo, 2007.
24. Özkan, Ahmed, *Eşrefoğlu Rumi, Hayatı, Tesavvufi Görüşleri ve Eşrefiyye Tarikatı*, neobjavljena doktorska disertacija, Univerzitet Atatürk, Erzurum, 2013.
25. Rumi, Eşref-i , *Eşrefoğlu Divanı*, Tercüman Yayınları, İstanbul, s.a.
26. Serdarević, Muhamed Seid, *Fikh-ul-ibadat*, Vrhovno islamsko starješinstvo u SFRJ, Sarajevo, 1968.
27. Sever, Mustafa, *Türk Halk Şiiri*, Ankara Üniversitesi Yayınevi, Ankara, 2013

28. Sikirić, Šaćir, *Pobožne pjesme (ilahije) šejh-Abdurrahmana Sirrije*, Državna tiskara, Sarajevo, 1941.
29. Šemsuddin, Mehmed, *Yadigar-ı Şemsi I-II*, Uludağ Yayınları, Bursa, 1997.
30. Tercüman 1001 Temel Eser Heyeti, *Eşrefoğlu Divanı*, Tercüman Yayınları, İstanbul, s.a.
31. Velijuddin, Mehmed Bursevi, *Menakıb-ı Eşrefzade*, priredio: Mustafa Güneş, Sahhaflar Kitabı Sarayı, İstanbul, 2006.
32. Yılmaz, Adile, *Eşrefoğlu Rumi Divanı (İnceleme)*, neobjavljeni magistarski rad, Univerzitet Gazi, Ankara, 1993.

Internet izvori

1. Göktuna, Sevil, „Eşrefoğlu Rumi Hazretleri”, www.gelisimveinsan.com, (zadnja posjeta: 15.03.2021.)
2. Gürkan, Leyla, „Sultan Fatihov šejh Akšemsuddin“, s engleskog preveo: Haris Dubravac, www.hanefijskimezheb.wixsite.com (zadnja posjeta: 22.03.2021.)
3. Nametak, Fehim, „Šejhuhlislam Jahja i njegovi gazeli“, www.anali-ghb.com (zadnja posjeta: 03.04.2021.)
4. Oğuz, Mehmet Öcal, „Eroğlu Nuri”, [www.http://teis.yesevi.edu.tr](http://teis.yesevi.edu.tr) (zadnja posjeta 20.04.2021.)
5. Ören, Enver, „Hüseyn Hamevi”, www.ehlisunnetbuyukleri.com (zadnja posjeta: 22.03.2021.)
6. Özcan, Nuri, „Abdürrahim Tirsi”, www.islamansiklopedisi.org.tr (zadnja posjeta: 23.03.2021.)
7. Pecikoza, Mirza, „Poezija Bošnjaka na orijentalnim jezicima – istočnjački motivi i bošnjački talenat“, www.akos.ba (zadnja posjeta 24.03.2021.)

8. Pekoldžaj, Nedžla i Učman, Abdullah, „Esrefoğlu Rumi“, www.islamansiklopedisi.org.tr, (zadnja posjeta: 13.03.2021.)
9. Trako, Salih, „Medžmua pjesnika Šakira“, <https://www.anali-ghb.com> (zadnja posjeta 21.04.2021.)
10. Uludağ, Sulejman, „Abdal Mehmed“, www.islamansiklopedisi.org.tr, (zadnja posjeta: 23.03.2021.)